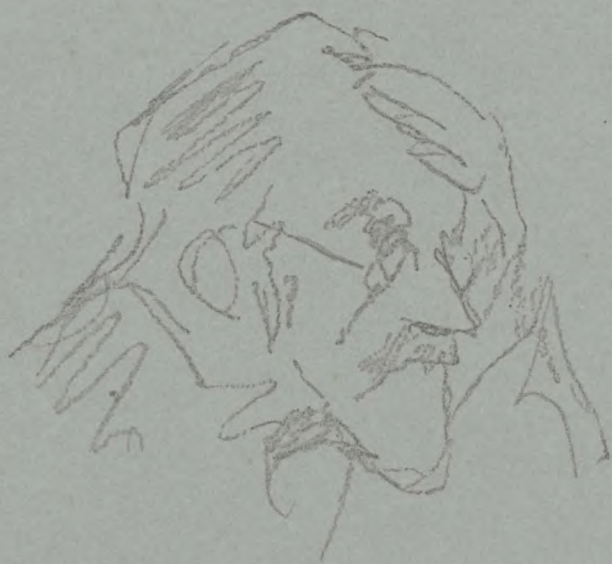

»ET MØDE
I VIDENSKABERNES SELSKAB«

P. S. KRØYERS MALERI
OG DETS TILBLIVELSE

»ET MØDE
I VIDENSKABERNE S SELSKAB«

P. S. KRØYERS MALERI
OG DETS TILBLIVELSE

Af ASGER LOMHOLT

I KOMMISSION HOS EJNAR MUNKSGAARD
KØBENHAVN 1954

UDGIVET AF
DET KONGELIGE DANSKE VIDENSKABERNES SELSKAB

Forelagt i selskabets møde den 20. november 1953

Maleren Peder Severin Krøyers monumentale storværk »Et møde i Videnskabernes Selskab« er ikke blot rent bogstaveligt kunstnerens største arbejde, men anses tillige i vide kredse for, ved sin naturlige og sande portræt gengivelse, sin imponerende og utvungne komposition og sin skønne lysvirkning, at være et af de betydeligste resultater af Krøyers kunstnervirksomhed, måske det største også i overført betydning.

Det er naturligt, at anbringelsen af et så omfangsrigt maleri, som her er tale om, kan volde nogen vanskelighed. Siden afleveringen til Videnskabernes Selskab i 1899 ved indflytningen i Carlsbergfondets nye bygning har maleriet indtil for få år siden været opsat i et lokale, et af de såkaldte klasseværelser, nu spisesalen, der støder op til mødesalen. Opsætningen i sidelokalet på den af bygningens arkitekt for billedet bestemte plads skete med Krøyers viden og vilje. Der var imidlertid straks utilfredshed med anbringelsen af det store billede i det dårligt belyste og for billedets størrelse alt for lille lokale, men man vænnede sig til at betragte billedet på den plads, som det oprindeligt havde fået anvist.

Om maleriets uheldige anbringelse skrev redaktøren af »Tilskueren«, Martinus Galschiøt, følgende:¹

»I Hovedsalen findes ingen passende Plads, og det har derfor maattet nøjes med en Sidesal, der desværre ikke frembyder de bedste Betingelser for det. Det hænger paa en Bagvæg og faar om Dagen baade Platlys og Sidelys, medens om Aftenen det elektriske Lys frembringer stærke Reflekser, som næsten gør det umuligt for Beskueren at se det som Helhed. Desuden er Afstanden, hvori man kan komme fra det, overmaade ringe — kun en halv Snes Alen; det fordrer snarere den dobbelte Afstand for rigtig at ses. Det skal dog bemærkes, at Krøyer selv ikke er utilfreds — om end ikke heller helt tilfreds — med den Plads, Billedet har. Den var jo paa Forhaand bestemt, da Billedet blev bestilt, og Kartonen blev ogsaa prøvet paa denne Plads. For de to Vinduer lige overfor er der anbragt lystætte Trækgardiner, som skal trækkes for, naar nogen ønsker at se Billedet om Dagen. Naar dette er gjort, har det,

¹ »Tilskueren« XVI, 1899, s. 131—32.

Den historisk-filosofiske klasses værelse. Fot. o. 1900.

HAUERSLEV

efter Krøyers Mening, i alt Fald paa ikke altfor mørke Dage, et meget smukt Lys. Dets Virkning om Aftenen er derimod blevet en Skuffelse for alle paa Grund af de mange Reflekser, det faar fra den elektriske Krone, der er anbragt lige oppe under Loftet; man har forsøgt at bøde derpaa ved at hælde Billedet forover, men meget hjælper det ikke.«¹

For fremstillingen af en farvereproduktion af maleriet til anvendelse i selskabets jubilæumsskrift bd. II (1950) var det nødvendigt ved fotograferingen, som foretoges i Statens museum for kunst, at belyse maleriet med stærkt, jævnt lys. Man fandt da, at der ved en sådan belysning fremkom en farverigdom og et livgivende lys samt en mængde enkeltheder, som man ikke tidligere havde været opmærksom på. Siden billedets opsætning havde det på grund af den dårlige, både naturlige og kunstige belysning, virket livløst og uden den effektfulde lysvirkning, som netop Krøyer

¹ Det blev stillet Krøyer i udsigt, at maleriet skulle blive belyst ved et ovenlys »f. Ex. en elektrisk Sol i Loftet«, formentlig en projektor (jvfr. s. 19), men dette forslag blev åbenbart ikke udført.

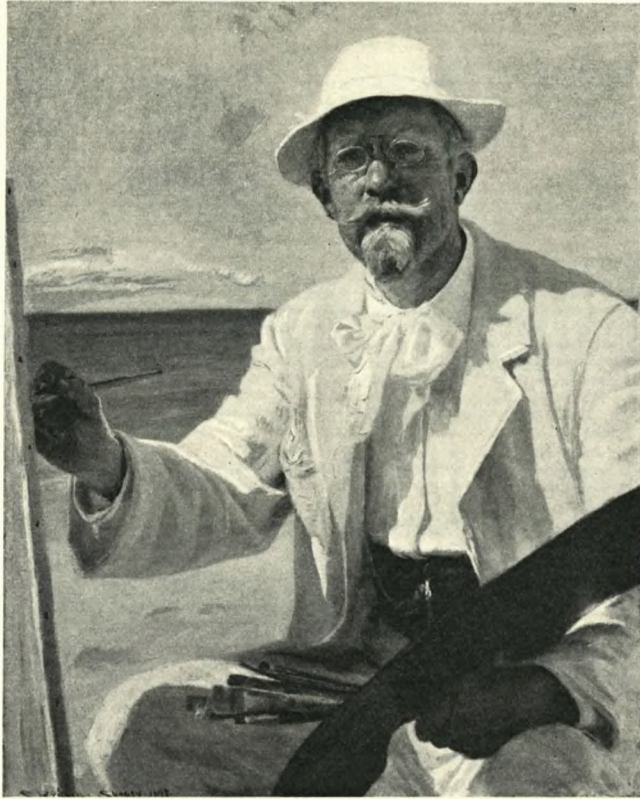

Selskabets mødesal. Fot. o. 1900.

HAUERSLEV

var en mester i at skabe, og som iagttageren måtte vente at finde også i dette arbejde.

Under indtryk af denne nye virkning af Krøyers mesterværk fremsatte forfatteren af nærværende arbejde en plan om flytning af det store maleri til selskabets mødesal og en deraf følgende ændring af salen. Forslaget fandt støtte hos et sagkyndigt udvalg blandt selskabets medlemmer samt hos bygningens arkitekt, og i 1951, hundredåret for kunstnerens fødsel, besluttede selskabet at ændre sin mødesal på en sådan måde, at maleriet kunne få sin plads som salens hovedudsmykning, samtidig med at det ved stærk direkte belysning kunne fremtræde i hele sin skønhed. Maleriet blev ved denne lejlighed opsat på salens langvæg modsat vinduerne. På denne væg fandtes ind mod midten fire marmorpilastre (jvfr. billedet ovenfor). Ved en opmåling afslørede det helt mærkværdige forhold, at feltet mellem de to yderste af de fire pilastre i bredden og mellem panelet og pilastrenes kapitæler i højden målte 533×284 cm., medens maleriet incl. en smal ramme målte 531×283 cm. Ved nedtagning af

P. S. KRØYER

Selvportræt 1897

Charlottenborg

de to inderste pilastre ville der kunne opnå en særdeles gunstig placering af maleriet, et forhold, der spillede en ikke uvæsentlig rolle for gennemførelsen af flytningen. Det må anses for usandsynligt, at bygningens arkitekt har opsat pilastrene i mødesalen med en eventuel flytning af maleriet fra den først bestemte plads for øje. Pilastrenes plads på mødesalens inderste langvæg var helt bestemt af de mellem de modstående vinduer anbragte pilastre. Efter selskabets udtrykkelige ønske havde arkitekten tillige oprindelig projekteret en dør midt på langvæggen imellem pilastrene, en plan, der først blev opgivet i november 1896 efter arkitektens henstilling.

Ved udgivelsen af den vellykkede farvereproduktion, ved flytningen af maleriet til større omgivelser samt ved den offentlige udstilling kort derefter i selskabets mødesal skabtes der en ny interesse for billedet, både blandt selskabets medlemmer og indenfor offentligheden. Derved bemærkedes det imidlertid, at der kun fandtes et ret ringe kendskab til maleriets »historie«, hvilket er baggrunden for den redegørelse, som i det følgende skal gives.

Krøyers overlegne evner som portrætmaler kom i rigt mål til udfoldelse, både i en række enkeltportrætter af høj rang, og i særdeleshed i flere store gruppebilleder, hvor ikke blot den maleriske gengivelse af enkeltpersonens karaktertræk, men også den naturlige sammensætning af de mange personer, stillede store krav til kunstnerens evne. *Kunstens* udøvere og kendere er fremstillet i »Musik i atelieret« (180 × 206 cm.¹, 1886, Nationalgalleriet, Oslo), i »En duet« (106 × 92,5, 1887, Statens museum for kunst, Kbh.) og i »Komiteen for den franske kunstudstilling i København 1888« (144 × 221, 1890, Ny Carlsberg glyptotek), hvilket sidste omfatter 31 portrætter. I 1895 fulgte det store lærred af *handelens* mænd »Fra Københavns børs« (254 × 409, Grosserersocietetet, Kbh.) med 50 portrætter; i 1897 *videnskabens* dyrkere i Krøyers største billede »Et møde i Videnskabernes Selskab« (267 × 518, Videnskabernes Selskab, Kbh.) med 51 personer, og endelig i 1904 *industriens* mænd »Industriens mænd i Østerbros elektricitetsværk« (112 × 182, Hagemanns kollegium, Kbh.), også med et stort antal portrætter.

Ind imellem disse meget krævende opgaver udfoldede Krøyer sit talent i andre store arbejder som f. eks. »Hip, hip, hurra! Kunstnerfest på skagen« (134 × 165, 1888, Göteborgs konstmuseum), »Aftenselskab i Ny Carlsbergs glyptotek« (144 × 172,

¹ Hvor intet andet er nævnt, er målene angivet i cm. med højden først.

Carlsbergfondets bygning på Dantes plads.

RADING

1888, Ny Carlsberg glyptotek, Kbh.), »Skagens jægere« (145,5 × 256,5, 1898, den Hirschsprungeske samling, Kbh.), »Badende drenge« (100,5 × 153, 1899, Statens museum for kunst, Kbh.) og »Sommeraften ved Skagens strand« (132 × 184,5, 1899, den Hirschsprungeske samling, Kbh.). Fra disse år stammer også en række meget betydelige portrætter af samtidens store personligheder.

Flere af de forannævnte store værker af Krøyer fremkom som resultat af opgaver, der stilledes kunstneren, og dette var også tilfældet med »Et møde i Videnskabernes Selskab«.

Under rejsningen i 1890'erne af Carlsbergfondets nye bygning, hvori Videnskabernes Selskab siden har haft lokaler (se også side 25), meddeltes det i mødet i selskabet den 15. november 1895, at Carlsbergfondets direktion havde udbedt sig tilladelse til at lade Krøyer male selskabet i et af dets møder i de gamle lokaler i Prinsens palæ og tilbød at smykke de nye lokaler med dette maleri.

I en mindetale i selskabet om Carlsbergfondets daværende formand, professor Edvard Holm, udtalte professor Eugenius Warming i 1915 bl. a.:¹

»Endnu bør det nævnes, at Holm ogsaa viste sig som en Initiativets Mand. Det var ham der (1893) fattede Tanken om Opførelse af en Bygning, der kunde rumme baade Lokaler for Fondets Administration og tillige for Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab, for hvilket han nærrede en levende Interesse, og det var endvidere Holm der (1896)² fattede Tanken om at overdrage Krøyer at udføre det store Billede af Selskabets Medlemmer, der har sin Plads i den historisk-filosofiske Klasses Værelse.«

Tanken om maleriet stammede nu imidlertid ikke fra professor Edvard Holm, der ifølge Carlsbergfondets direktions mødeprotokol for 16. oktober 1895 stillede forslaget. Ideen var udgået fra den stærkt kunstinteresserede kontorchef i kultusministeriet, senere departementschef, A. P. Weis³, der i et brev den 3. august s. å. skrev således til Edvard Holm:⁴

»Maa jeg gøre en Henstilling, som jeg længe har havt paa Læberne og oprindeligt vilde have forebragt Dem mundtlig. Kunde der ikke være Tale om for Carlsbergfondets Regning at lade Krøyer male Videnskabernes Selskabs Medlemmer under et Møde? Selskabet havde for 1 eller 1¹/₂ Aar siden Jubilæum⁵ og skal om 1 eller 2 Aar flytte ind i dets nye Bygning. Vilde det ikke være af Interesse baade for Nutiden og for Fremtiden, om Jubilæumsaarets Medlemmer i det mangeaarige tidligere Lokales Omgivelser bleve afbildede og kom til at pryde en af Væggene i den nye Forsamlings-

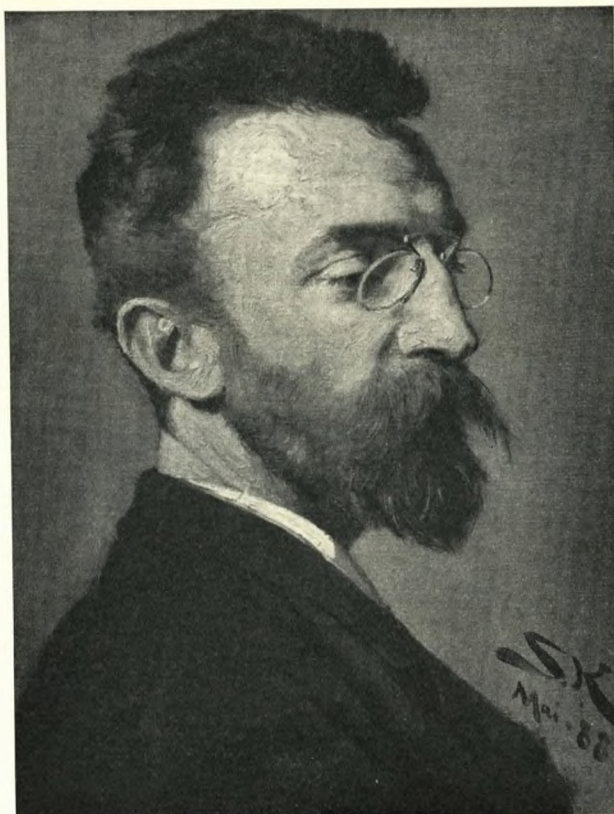
¹ »Oversigt over Vid. Selsk. forhandl.« 1916, s. (89).

² Skal være 1895.

³ Weis var nær knyttet til Krøyer og var i 1888 selv blevet malet af ham.

⁴ Carlsbergfondets arkiv 1895—96, nr. 11.

⁵ Selskabets 150-års jubilæum var i november 1892.

A. P. WEIS

Malet af P. S. Krøyer 1888

Teatermuseet

sal. Derved vilde man paa en følelig og varig Maade markere dette Mærkeaar i Selskabets Eksistens. Hertil kommer, hvad der for mig og for »det bredere Publicum« har ikke mindre Interesse, at der gives vor betydeligste Kunstner Lejlighed til et monumentalt Arbejde, som i særlig Grad vil egne sig for hans specielle Evner og derfor i særlig Grad har Forudsætningerne for at kunne lykkes. Hvor glade ere vi nu over, at Samtiden gav Frantz Hals Lejlighed til at male sine store Skytte- og Gildelagsbilleder. At Krøyer med Glæde vilde paatage sig at male denne Kreds af Personer med helt igennem udmærkede Fysio[g]nomier, tror jeg at kunne indestaa for, og at han vil faa endnu mere ud af det end af det store Børsbillede, i hvilket meget kedeligt og trivielt spærrede ham Vejen, anser jeg for givet.«

I brev af 6. august 1895 besvarede professor Holm henstillingen fra A. P. Weis med følgende ord:¹

¹ Den Hirschsprungske samling, arkiv nr. 1471.

»Tak for Deres Brev og den deri udtalte Tanke. Ejendommeligt nok er det ikke første Gang, den udtales for mig. Allerede tidligere er den under en anden Form fremsat for mig af en Mand, der imidlertid hurtig lod den falde igjen. Personlig har jeg af flere Grunde ikke kunnet optage den. Jeg er imidlertid ganske enig i, at et saadant Maleri maatte kunne have sin store monumentale Interesse; og selvfølgelig er Krøyer den eneste, man kan tænke paa til at udføre det. Idet jeg haaber, at jeg har Lov til at bruge Deres Brev som Udgangspunkt, vil jeg, saasnart ske kan, bringe Sagen for Carlsbergfondets Direktion. Hvad denne vil sige til det, kan jeg naturligvis ikke vide. Selv har jeg nogen Frygt for, at det kan blive vanskeligt for Krøyer at faa de mere end halvhundrede Medlemmer grupperede i den Sal, hvor vi have holdt vore Møder; ogsaa tvivler jeg paa at der efter det Udkast, der foreløbig er gjort til Dekorationen i Salen i den nye Bygning, om der end netop er forbeholdt Muligheden af større Maleriers Anbringelse, dog vil blive et Felt stort nok til et saadant Billede men det kan der selvfølgelig forhandles om. Foreløbig Tak for Forslaget.«

I mødet i Carlsbergfondets direktion den 16. oktober 1895 blev spørgsmålet om maleriet forelagt og behandlet, og det vedtoges at rette en henvendelse til P. S. Krøyer derom. Dette skete i følgende brev:¹

»Carlsbergfondets Direktion,
den 20/10 1895.

Højstærede Hr. Krøyer!

Jeg søgte Dem forgjæves i Deres Lejlighed i Fredags, og da jeg fra Deres Frue har faaet Deres Adresse opsporet, tillader jeg mig at skrive Dem disse Linier til om den Sag, hvor om jeg vilde have talt med Dem. De veed maaske, at Carlsbergfondets Direktion, hvis Formand jeg er, lader bygge en større Bygning paa Firkanten overfor Holckehus, der er bestemt til Fondets og endnu mere til Videnskabernes Selskabs Brug. Dette Selskab faar nemlig første og anden Sal. Nu har Direktionen ønsket, naar Selskabet flytter ind i sin nye Bolig her, ved en kunstnerisk Gjengivelse at bevare et Minde om dets Virksomhed i det Lokale paa Prinsens Palæ, hvori det i en Række Aar har havt sit Hjem, og den har haabet, i Deres Talent at finde en Hjælp til at naa dette Maal, nemlig ved at spørge Dem, om De vil paatage Dem at male Videnskabernes Selskab ved et af dets Aftenmøder i denne Vinter. Den Væg, der kan stilles til Raadighed, er 8 Alen bred (til Nød 8 Alen og 12 Tommer) incl. Billedets Ramme, der dog som en Følge af den Maade, hvorpaa Billedet anbringes, kun behøver at være smal. Dets Højde vil antagelig nærmest kunne sættes til 4 Alen 12 Tommer eller 5 Alen (det kan arrangeres efter Aftale med Arkitekten, der er Professor Vilhelm Petersen).² Den Sal, hvori Maleriet skulde have sin Plads, er lidt over 14 Alen lang og lidt over 10 Alen bred, Højden 8 Alen. Lysforholdene kan jeg desto værre ikke kalde gunstige; men Billedet vil for det meste blive set om Aftenen ved elektrisk Belysning. — Maleriet vil komme til at rumme et ikke ringe Antal Personer, da Sel-

¹ Den Hirschsprungske samling, arkiv nr. 1472.

² Jvfr. udateret brev fra Edv. Holm til Krøyer, side 19.

skabet tæller c. 50 indenlandske Medlemmer. Ved vore Møder sidde vi om et aflangt Bord, for saa vidt der er Plads.

Naturligvis er det ikke min Mening, naar jeg i Direktionens Navn skriver Dem til om denne Sag, at De skal give Svar, om De føler Lyst til at paatage Dem denne Opgave. Der vil sandsynligvis være adskilligt, De ønsker Oplysning om, inden De kan gjøre Dem en klar Forestilling om Opgavens Omfang. Men jeg synes dog, det er naturligt, at jeg strax giver Dem en Meddelelse om Direktionens Plan. Saa kan De, hvis De overhovedet finder, at Opgaven kunde frembyde Interesse for Dem, overveje de forskjellige Spørgsmaal, De kunde ønske at gjøre mig, naar De kommer til Byen. Hvis De saa vilde meddele mig, hvor naar De vender her tilbage, vil jeg tillade mig at komme op til Dem en Dag, for at drøfte den hele Plan nærmere med Dem.

Endnu vil jeg blot tilføje, at denne Sag foreløbig nøje bevares indenfor Direktionens Kreds. Der maa naturligvis ske en Henvendelse til Videnskabernes Selskab med Forespørgsel, om det vil gaa ind paa at lade sig fremstille paa et saadant Maleri, men den maa ligesaa naturlig opsættes, indtil vi faa et forhaabentlig bekræftende Svar fra Dem.

Anbefalende Sagen til Deres velvillige Overvejelse forbliver jeg

med Højagtelse Deres ærbødige
E. Holm.«

Fra Näsbyholm i Sverige sendte Krøyer omgående svar den 22. oktober:¹

»Hr. Prof. E. Holm

Jeg har med megen Interesse læst Deres Brev. Jeg kan kun foreløbig svare at den Art Billeder har stor Interesse for mig, jeg troer at de ligger godt for mine Evner og at jeg saasart jeg kommer til Byen for blivende — omkring d. 1ste November — skal komme op til Dem for at tale nærmere med Dem om Spørgsmaalet.

Deres ærbødige
P. S. Krøyer.«

Efter Krøyers hjemkomst har professor Edv. Holm forhandlet med ham om direktionens plan, og tiltrukket af den store opgave, som stilledes ham, har Krøyer afgivet sit bekræftende svar. Samtidig er spørgsmålet om arbejdets pris blevet drøftet, en sag, der blev forelagt Carlsbergfondets direktion i dens møde den 6. november 1895, og hvis resultat meddeltes Krøyer i følgende brev:²

»Carlsbergfondets Direktion,
den 6/11 1895.

Hr. Kunstmaler Krøyer!

I Henhold til vor Aftale har jeg i Direktionsmødet idag fremsat det af Dem til mig udtalte Ønske med Hensyn til Betalingen for det Billede af Videnskabernes Selskab,

¹ Carlsbergfondets arkiv 1895—96, nr. 11.

² Den Hirschsprungske samling, arkiv nr. 1473.

som vi have anmodet Dem om at male. Som Svar kan jeg da meddele Dem, at Direktionen er villig til at imødekomme Deres Ønske, saaledes at Betalingen for Maleriet ikke bliver under 25 000 Kr., og at, saafremt De under Udførelsen af Billedet maatte finde, at Deres Arbejde antog et saadant Omfang eller voldte saadanne Vanskeligheder, at De maatte finde, at den nævnte Betaling ikke stod i Forhold dertil, vil Prisen kunne forhøjes; dog vil den ikke kunne overskride 30 000 Kr.

Idet jeg meddeler Dem dette, tilføjer jeg, at jeg iaften skriver til Videnskabernes Selskab for at anmode det om at samtykke i at lade sig fremstille, saaledes som Direktionen har paatænkt. Dette Samtykke vil først kunne gives paa Fredag 8 Dage (15 November), og jeg vil derfor bede Dem om ikke at tale om den hele Sag, førend jeg meddeler Dem, at Samtykket er givet.

Deres ærbødige

E. Holm.«

Direktionens skrivelse af 6. november 1895 til Videnskabernes Selskab havde følgende ordlyd:¹

»Under Direktionens Overvejelser med Hensyn til den indre Udsmykning af den ogsaa til Videnskabernes Selskab bestemte Bygning, der opføres for Carlsbergfondets Midler ved Vestre Boulevard, har det stillet sig for os som tiltalende, hvis der ved et større Maleri i de nye Lokaler kunde blive bevaret et Minde om Selskabets Virksomhed i den Sal i Prinsens Palæ, hvori det nu i en Række Aar har holdt sine Møder. Flytningen til den nye Bygning vil blive et Mærkepunkt i Selskabets Historie; men i et saadant Øjeblik vil Tanken — synes det os — naturlig gaa tilbage til den gamle Sal, hvortil der for Selskabets Medlemmer knytter sig en Række smukke og kjære Minder. Vi kunne ikke tro andet, end at den Følelse heraf, som vi have haft i vor Egenskab af ogsaa at tilhøre Videnskabernes Selskab², vil deles af vore ærede Kolleger i dette, og for at gjøre et Skridt til at bevare det nævnte Minde paa en tydelig Maade have vi henvendt os til Maleren Krøyer med Forespørgsel, om han vil være villig til at male Selskabet i et af dets Møder i dets nuværende Lokale. Han har erklæret sig villig dertil. Ligesom et saadant Billede for os nulevende Medlemmer af Videnskabernes Selskab vil have Betydning som Bevaringen af Erindringen for os om et tilendebragt Afsnit i Selskabets Liv, saaledes tør det antages — bortset fra den kunstneriske Værd, det forhaabentlig vil faa — at det ogsaa for en senere Tid vil have historisk Interesse som et Minde om Videnskabernes Selskab i Slutningen af det 19de Aarhundrede her hjemme, paa en lignende Maade som de store hollandske Billeder af Skyttegilder i det 17de Aarhundrede have haft historisk monumental Værd for de følgende Slægter. Vi tillade os derfor at udbede os Videnskabernes Selskabs Samtykke til at gennemføre ovennævnte Plan, idet vi baade haabe, at Tanken maa finde Bifald, og at den Ulejlighed, det vil volde Selskabets enkelte Medlemmer at maatte sidde for Kunstneren, ikke maa skræmme.«

¹ Vid. Selsk. arkiv 170/1895.

² Medlemmer af Carlsbergfondets direktion var professorerne Edv. Holm, formand, Japetus Steenstrup, S. M. Jørgensen, J. L. Ussing og Eug. Warming.

Allerede i samme møde, den 15. november 1895, i hvilket Carlsbergfondets direktion tilbød meddeltes selskabet, tog dette med taknemmelighed derimod, kun med det forbehold, at portrætstudierne ikke kunne sælges uden den portrætteredes samtykke. Samtidig fik Krøyer tilladelse til at overvære selskabets møder i Prinsens palæ.

Den følgende dag gav professor Edv. Holm Krøyer meddelelse om selskabets beslutning:¹

»Carlsbergfondets Direktion,
den 16/11 1895.

Hr. Kunstmaler P. S. Krøyer!

Ved denne Lejlighed vilde jeg meddele Dem, at Videnskabernes Selskab i Aften har givet sit Samtykke til at lade sig male af Dem i et af sine Møder, idet det dog har tilføjet en Betingelse, der da ogsaa er temmelig selvfølgelig, nemlig at, om end Studierne til de enkelte Portrætter naturligvis forblive Deres Ejendom, det dog vel var nødvendigt, at De, saafremt De maatte ønske at sælge noget af den som et selvstændigt Billede, da dertil faar portrætteredes Tilladelse. Selskabet har tillige vedtaget, at det skal staa Dem frit for at overvære dets Møder i denne Vinter (regelmæssig hver anden Fredag om Aftenen Kl. 7 indtil Maj Maaned). Hvis der, efter at det videnskabelige Foredrag, der holdes i det enkelte Møde, er endt, forekommer Sager, hvis Behandling maa ønskes at finde Sted uden Vidner af andre end Selskabets Medlemmer, vil dettes Sekretær ved Mødets Begyndelse gjøre Dem opmærksom paa, at De ikke kan være tilstede længere end til det videnskabelige Foredrags Slutning.

Da det næste Møde vil blive holdt paa Fredag 8 Dage (29 November), vil jeg tillade mig at komme op til Dem lidt før Kl. 7 for at hente Dem og introducere Dem i Selskabet. Skulde det være mig selv umuligt at komme den Aften, vil jeg bede en af mine Kolleger i Carlsbergfondets Direktion om i mit Sted at hente Dem. Jeg beder Dem, hvis De er forhindret fra at gaa hen i Selskabet den nævnte Aften, da at underrette mig derom.

Deres ærbødige

E. Holm.«

Den 29. november 1895 overværede Krøyer for første gang et møde i Videnskabernes Selskab. Efter at han havde forladt mødet, drøftedes et af ham fremsat spørgsmål om dispositionsretten over de udførte studier. Herom gav professor Holm den følgende dag oplysning til Krøyer:²

»Carlsbergfondets Direktion,
den 30/11 1895.

Hr. Kunstmaler P. S. Krøyer!

I Henhold til vor Aftale fremsatte jeg iaftes, efter at De var gaaet, Deres Ønsker med Hensyn til Dispositionsret over Studierne til det store Billede fra Videnskabernes

¹ Den Hirschsprungske samling, arkiv nr. 1474.

² Den Hirschsprungske samling, arkiv nr. 1475.

Selskab. Ikke en eneste udtalte sig imod, at De frit skulde kunne sælge Portrætter efter de enkelte Medlemmer, til hvem De vilde, naar vedkommende portrætterede var død, ligesaa lidt som imod at den samme frie Ret tilkommer Deres Bo efter Deres Død. Disse to Punkter ere altsaa slaaede fast. Jeg nævnede ogsaa det tredje Punkt, nemlig Spørgsmaalet om Deres uindskrænkede Dispositionsret over den Skizze, De udarbejder til hele Billedet, men tilføjede, at jeg ikke vilde gaa nærmere ind derpaa, da det efter min Opfattelse ikke hørte under Selskabets Afgjørelse, men det var Carlsbergfondets Direktion, der maatte træffe Bestemmelse herom, da det var den, som havde bestilt Billedet. Jeg vil altsaa forelægge denne Sag for Direktionen i det første Møde, der bliver afholdt.

Jeg har faaet det arrangeret saaledes, at der fra Videnskabernes Selskab bliver sendt Dem Mødeseddel inden hvert enkelt Møde, for at De kan se, hvor naar disse blive holdte.

Deres ærbødige

E. Holm.«

Carlsbergfondets direktion holdt møde den 18. december 1895, og samme dag underrettedes Krøyer om den truffne beslutning vedrørende dispositionsretten:¹

»Carlsbergfondets Direktion,
den 18/12 1895.

Hr. Kunstmaler Krøyer!

I det Direktionsmøde, der er afholdt idag, forelagde jeg, som jeg havde tilskrevet Dem, at jeg vilde, Deres Spørgsmaal, om ikke den Skizze, De udfører til det store Billede af Videnskabernes Selskab, maa opfattes som værende Deres Ejendom, saaledes at De frit kan disponere over den. Direktionen har besvaret dette Spørgsmaal med Ja, hvilket jeg ikke unnlader, herved at meddele Dem.

— — —²

Deres ærbødige

E. Holm.«

Endnu før året 1895 var omme, var Krøyer i gang med forberedelserne til den mægtige opgave. Han overværede de to resterende møder i selskabet, den 29. november og 13. december, i hvilke han formentlig fortrinsvis har overvejet kompositionen.

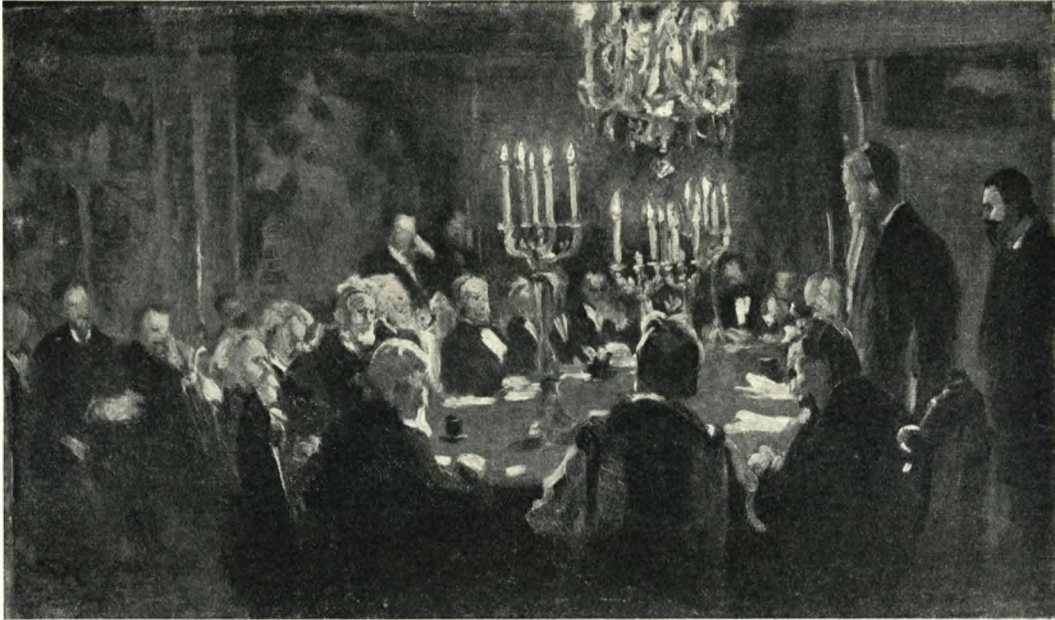
Der foreligger fra den tid en skitse i olie »Tre tændte lys« (22,5 × 22,5, sign. SK (u. år), købt 1912 for 100 kr. af Skagens museum, H. Chr.³ 573).

Det grundlæggende arbejde med maleriet udførtes i første halvdel af året 1896. I denne periode overværede Krøyer selskabets møder den 10. og 24. januar, den

¹ Den Hirschsprungske samling, arkiv nr. 1476.

² Slutningen af brevet er indført side 29.

³ H. Chr. Christensen: P. S. Krøyer, Fortegnelse over hans Oliemalerier. Gads Forlag, Kbh. 1923. Fortegnelsen omfatter 803 numre. Ved følgende henvisninger forkortet til: H. Chr.

Kompositionsskitse 1896 (H. Chr. 575)

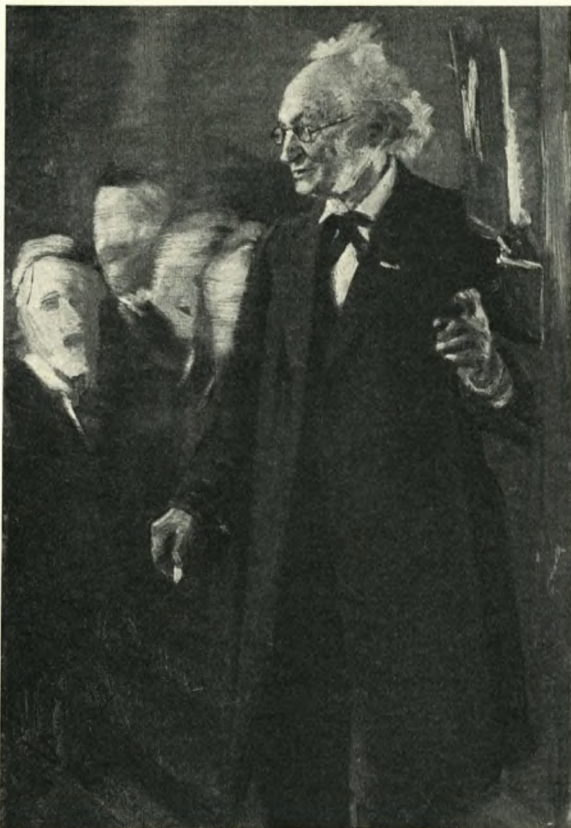
Kunstmuseet

7. og 21. februar, den 6. og 20. marts og den 10. og 24. april, d. v. s. samtlige møder i de nævnte fire måneder. Det fremgår imidlertid endvidere af selskabets regnskaber, at Krøyer i samme periode har haft mødesalen i Prinsens palæ oplyst adskillige gange for at kunne arbejde med sine skitser. Det gælder i februar måned den 13, 14, 27 og 28 og i marts den 12, 13, 14, 16, 17, 19, 24, 25, 26, 28 og 30, hvor selskabet hver gang har brugt kr. 2,50 til køb af lys. I april måned drejede det sig om dagene den 1 (1 gang oplyst), 8 (2 gange oplyst), 9 (×2), 11 (×2), 13 (×2), 14 (×2), 15 (×2), 16 (×2), 17 (×2), 18 (×2), 20 (×2), 21 (×2), 22 (×2), 23 (×2), 24 (×1), 25 (×1), 27 (×2), 28 (×2), 29 (×2), 30 (×2), og i maj måned den 2 (×1), 4 (×2), 5 (×2), 6 (×1), 7 (×2), 8 (×1), 9 (×2), 11 (×2), 12 (×2), 13 (×2), 14 (×1), 15 (×2), 16 (×2), 18 (×1) og 19 (×1). For ekstra belysning i april og maj betalte selskabet kr. 106,75 (61 gange à kr. 1,75).

I den kunstigt oplyste mødesal har Krøyer i de nævnte måneder arbejdet intenst, dels med interiør- og kompositionsskitser, dels med udarbejdelse af portrætstudier af det betydelige antal medlemmer af selskabet. Allerede fra januar 1896 foreligger en kompositionsskitse (32 × 55, sign. S. K. Jan. 96, udstillet på kunstforeningens udstilling på Charlottenborg okt.—nov. 1910, solgt på auktionen i december 1910 over de kunstnerens dødsbo tilhørende malerier til overretssagfører L. Zeuthen for 1300 kr., testamenteret til Statens museum for kunst, Kbh., H. Chr. 575). Skitsen, som ikke er fuldført, omfatter c. 22 personer, hvoraf de fleste er anbragt siddende omkring

det store ovale bord. De tre medlemmer i forgrunden vender ryggen til, og kun to står op i baggrunden bag præsidentens stol. Selskabets æresmedlem, kronprins Frederik, er ikke med i dette billede. Et svagt lys skinner ned over bordet, hvorpå flere

papirark er anbragt. Foredragsholder er ved denne lejlighed professor J. L. Heiberg med det karakteristiske store skæg.

Japetus Steenstrup som foredragsholder
Studie 1896 (H. Chr. 572)

Kunstmuseet, deponeret i Lolland-Falsters stiftsmuseum.

På dette tidspunkt var Krøyer åbenbart endnu ikke på det rene med kompositionen i det endelige maleri, idet det først i februar 1896 blev bestemt, at professor Japetus Steenstrup skulle fremstilles som foredragsholder (se side 29). En studie af Steenstrup, signeret 1895, kan derfor tidligst være fra februar 1896. Det drejer sig her om den fuldt udarbejdede studie af Japetus Steenstrup som foredragsholder (46 × 32,3, sign. SK — 95, udstillet på den frie udstilling 1898 og på kunstforeningens udstillinger på Charlottenborg jan. 1905 og okt.—nov. 1910, solgt på dødsboauktionen december 1910 for 700 kr. til Statens museum for kunst, Kbh., deponeret i Lolland-Falsters stiftsmuseum, H. Chr. 572). På studien er fire personer groft antydnet til venstre for Steenstrup, nemlig professorerne Jul. Lange, Har. Krabbe, Jul. Petersen og H. G. Zeuthen. Denne komposition er identisk med det endelige resultat.

Fra de første måneder i 1896 foreligger endvidere en næsten fuldt udført interiørskitse (40,6 × 65,8, sign. S. K. 96, solgt 1899 for 400 kr. til Statens museum for kunst, Kbh., H. Chr. 574). På dette billede findes ingen personer gengivet. Omkring det store bord, på hvis grønne tæppe står den endnu anvendte dirigentklokke samt 4—5 sorte blækhuse, er anbragt 17 stole betrukket med gyldenlæder foruden den særlig høje præsidentstol. I baggrunden langs væggen står flere stole. Fra de fire kandelabre på bordet, hvoraf de tre fjerneste ikke er malet særlig høje, spredes et meget smukt, dæmpet lys over rummet.

I kataloget for den frie udstilling 1898 er som nr. 115 nævnt et billede, betegnet

»Interiør. Studie til et Møde i Videnskabernes Selskab«, 15 × 14 tommer (c. 39 × 36,5 cm.). Det har ikke været muligt at lokalisere dette billede, som ikke er nævnt i H. Christensens fortegnelse over Krøyers oliemalerier. Muligvis er her tale om en pastelstudie.

Blandt portræstudierne findes et lille gruppebillede, der fremstiller selskabets præsident, professor Julius Thomsen og professorerne J. L. Ussing, S. M. Jørgensen og L. F. A. Wimmer (25,7 × 30 (lysmål), sign. S. Krøyer (u. år), solgt på den frie udstilling 1898 for 800 kr. til Statens museum for kunst, Kbh., deponeret i Vejen museum, H. Chr. 576). Kompositionen i denne studie er ganske overensstemmende med det store maleri.

Det kunne forventes, at Krøyer med sin stærke interesse for studier havde indtegnet et stort antal enkeltportrætskitser i sine skitsebøger, ikke mindst af billedets karakteristiske forgrundsfigurer, som kunstneren naturligt måtte lægge et ganske særligt arbejde i. Der synes imidlertid kun at findes forholdsvis få sådanne tegninger, ikke i skitsebøger, men på løse ark, udført under selskabets møder fra december 1895 til marts 1896. Af disse tegninger, der tilhører kunstnerens datter, fru Vibeke Krøyer, har enkelte tidligere været offentliggjort¹. Se i øvrigt reproduktionerne side 31 og følgende sider.

Nogle få studier udførtes i olie, og blandt dem er kun en enkelt af de forreste personer repræsenteret, nemlig foredragsholderen, professor Japetus Steenstrup² (146 × 84, sign. S. Krøyer 96, udstillet på den frie udstilling 1898 og på Krøyerudstillingerne på Charlottenborg jan. 1905 og okt.—nov. 1910, H. Chr. 578)³. Foruden dette er kun to enkeltportræstudier i olie kendt, begge fremstillende yngre medlemmer, placeret i baggrunden af det store maleri, nemlig generalmajor G. C. C. Zachariae (55 × 40, usign., solgt på dødsboauktionen 1910 for 255 kr. til grosserer F. Zachariae, nu i familieje hos fru Johanne Zachariae, Kbh., H. Chr. 577) og professor Carl Julius

Japetus Steenstrup som foredragsholder
Studie 1896 (H. Chr. 578)

¹ »Tilskueren« XVI, 1899, s. 126 ff.

² Jvfr. omtalen af den første studie af Japetus Steenstrup s. 16.

³ Ifølge H. Christensens fortegnelse tilhørte studien i 1923 Winkel & Magnussen, hvorfra den senere er solgt til en ukendt ejer, hvem det ikke er lykkedes at efterspore. Reproduceret i »Smaa Kunstbøger« nr. 1, Gads forlag, Kbh. 1913, s. 47.

Interiørskitse 1896 (H. Chr. 574)

Kunstmuseet

Salomonsen (41 × 33, sign. S. K. 97, udstillet på Charlottenborg okt.—nov. 1910 og solgt på dødsboauktionen 1910 for 200 kr. til direktør Ernst Enna, nu i familieejede hos fru direktør Karen Bendix, f. Dessau, Kbh., H. Chr. 595)¹.

Vedrørende fremstillingen af portrættet af generalmajor Zachariae foreligger oplysninger i følgende udaterede brev fra professor Edv. Holm:²

»Hr. Kunstmaler P. S. Krøyer!

Jeg søgte Dem igaar i Deres Hjem, men var ikke saa heldig at træffe Dem. Da jeg nu har faaet en Forkjølelse, der vil nøde mig til at holde mig inde imorgen og iovermorgen, sender jeg Dem vedlagte Brev fra General Zachariae i Aalborg, til hvem jeg har skrevet for at faa at vide, om han i Løbet af de nærmeste Maaneder kommer her til Byen. Det forekom mig nemlig passende, som jeg vist har sagt Dem, at han, hvis han i den Tid kom hertil, da fik Plads paa Billedet. Han var, medens han boede her i Byen, et flittigt Medlem af Videnskabernes Selskab. Nu maa De altsaa vælge, hvor De vil anbringe ham. Da han er Selskabets yngste Medlem³, og vi ikke respektere Rangforordningen, vil han trods sin Generalsværdighed ikke kunne faa anden

¹ Om dette billede, se også s. 25.

² Den Hirschsprungske samling, arkiv nr. 1478.

³ Efter anciennitet, valgt 1893.

Plads end iblandt dem, der staa i Baggrunden; men De behøve for øvrigt, da han har været et ivrigt Medlem af Selskabet, og er en ret betydelig Mand i sin Retning, ikke at give ham den ringeste Plads.

Det glæder mig at høre, at Professor Vilhelm Petersen — for øvrigt i Overensstemmelse med hvad han og jeg havde talt om — har givet Dem Tilsagn om, at De kan faa Billedet 9 eller 12 Tommer højere, end han først havde beregnet det til. Belysningen i Salen skal i sin Tid blive afpasset efter Deres Billedes Tarv; De kan godt regne paa et Ovenlys f. Ex. en elektrisk Sol i Loftet¹.

Saasnt jeg kan, ser jeg op til Dem. General Zachariaes Brev beder jeg Dem sende mig tilbage. Jeg skal da tilskrive ham, hvad De meddeler mig om, hvornaar han helst maa henvende sig til Dem efter hans Komme her til Byen.

Ærbødigt Deres
E. Holm.«

¹ Jvfr. brev af 20. okt. 1895 fra prof. Edv. Holm til Krøyer, s. 10.

Jul. Thomsen, J. L. Ussing, S. M. Jørgensen og L. F. A. Wimmer

Studie 1896 (H. Chr. 576)

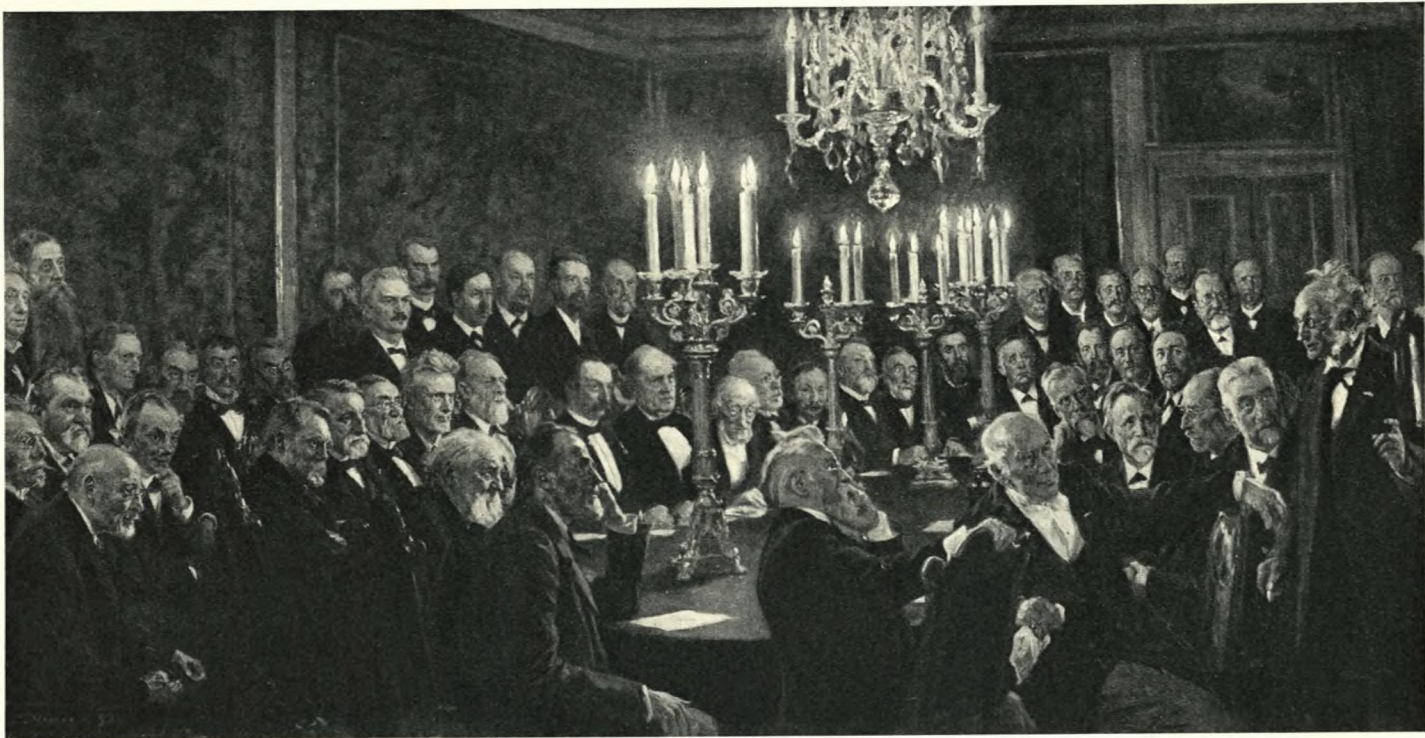
Kunstmuseet, deponeret i Vejen museum

Foruden de tre nævnte portræstudier i olie er i auktionskataloget 1910 omtalt følgende studier af enkeltpersoner:

- Kat. nr. 288. Professor Julius Lange. Blyant (uden betegn.) 1896.
- 289. Professor Japetus Steenstrup. Kul (uden betegn.) 1896.
- 291. Professor Julius Lange. Blyant (*P. S. Krøyer 23 Decbr. 98*).
- 292. Professor Julius Lange. Blyant (*S. Krøyer*).
- 429. Professor Johannes Steenstrup. Kul (uden betegn.).
- 435. Professor Harald Høffding og Professor M. Cl. Gertz. Blyant (uden betegn.) 1896.
- 436. Professor Japetus Steenstrup. Kul (uden betegn.).

Udover de forannævnte studier til det store maleri udførte Krøyer ifølge Christensens fortegnelse endnu kun to malerier i 1896 med danske motiver (Stenbjerg, Skagen), medens de øvrige otte nævnte billeder fra dette år var fra Italien, hvor Krøyer opholdt sig fra begyndelsen af juni måned til hen på efteråret.

Det fremgår imidlertid af Krøyers egne udtalelser (se s. 24) og stemmer i øvrigt godt med hele arbejdsplanen for begyndelsen af 1896, at kunstneren i denne tidsperiode har udført sin hovedstudie til sit værk, nemlig det velkendte udkast til »Et møde i Videnskabernes Selskab«, der med kun få undtagelser stemmer nøje overens med slutresultatet (69,5 × 136, sign. *S. Krøyer 97*, udstillet på den frie udstilling 1898 (ejer: Heinrich Hirschsprung), samt på udstillingen på Charlottenborg okt.—nov. 1910, den Hirschsprungske samling, Kbh., H. Chr. 597). Dette billede, der måler omtrent $\frac{1}{4}$ størrelse af det endelige lærred, afviger i kompositionen kun derved, 1) at professor A. F. van Mehrens venstre hånd er lagt op på stoleryggen foran ham, og han holder sit lommetørklæde i sin højre hånd, medens han i det store billede hviler den venstre hånd med tørklædet på sit venstre ben, hvorved professor Japetus Steenstrups højre hånd med kridtet bliver mere fri; 2) Observator C. F. Pechüle findes stående i baggrundsgruppen til højre, medens der i det store billede er fundet plads til ham stående bag professor S. M. Jørgensen mellem to af kandelabrene. I det mindre udkast er personerne i baggrunden fremstillet relativt større end i det store billede, så der ganske simpelt ikke var plads til at anbringe noget portræt bag kandelabrene. I øvrigt er baggrundsfigurerne bedre udarbejdet i det mindre billede. I farvevirkningen er der en påfaldende stor forskel mellem det her omtalte udkast og det endelige resultat. Medens der i det sidstnævnte ved en god belysning er en farvestrålende lysvirkning, der genspejles i en række enkeltheder, et såre karakteristisk træk i Krøyers senere kunst, virker det mindre billede ret farveløst og dødt. Der er ingen rigtig glans omkring kandelabrenes lys, og den karakteristiske lysvirkning fremkommer kun sparsomt; portrætterne er ganske udpenslede. Indtrykkene ved sammenligning af de to lærreder er så afgjort forskellige, at man uvilkårligt vil fremsætte spørgsmålet, om Krøyer selv har fuldendt det mindre billede.

Hovedstudie til »Et møde i Videnskabernes Selskab«

Malet 1896—97 (H. Chr. 597)

Den Hirschsprungske samling

Det må anses for givet, at Krøyer selv har udført sin hovedstudie i tidsrummet marts til maj 1896. Denne studie, der tjente som grundlag for kartonen til det store billede (se s. 24), må imidlertid betragtes fortrinsvis som en kompositionsstudie, der, hvad enkeltportrætterne angår, ikke straks fuldførtes. Det færdige udkast er signeret: *S. Krøyer 97*. Det er blevet hævdet, at Krøyers udkast fra 1896 i hvert fald delvis er gjort færdigt af hans medarbejder på det store maleri, professor Julius Langes søn, maleren Frederik Lange, 1871—1941.¹

Udkastet i den Hirschsprungeske samling, der i øvrigt er indrammet i en af Krøyer tegnet særpræget træramme med udskårne ugler og foroven en strålende sol, er formentlig i slutningen af 1897 fuldført på bestilling af fabrikant Heinrich Hirschsprung, der i marts 1898 er anført som ejer af billedet (erhvervet for 3000 kr.), og som i sin private samling, der bl. a. bestod af de unge gennembrudskunstneres, også Krøyers, arbejder, i særlig grad interesserede sig for disses forarbejder og studier. Vedrørende forarbejdet i Hirschsprunges samling udtaler direktør Emil Hannover:²

»Om »Børsbilledet« sagde man i sin Tid med Rette, at Studierne til det var mange Gange bedre end Billedet selv. Man har af indgroet Vane sagt det samme her, og den Skitse, der (foruden nogle Studier) var udstillet, er blevet foretrukken af mange Eftersnakkere, der har hørt, at en Skitse gerne er finere og friskere i Farven end det Billed, som er malet efter den. For en Gangs Skyld er dette dog ikke Tilfældet. Farven i det store Billed er langt smukkere end Farven i Skitsen, og fra regnet det venstre Hjørne, der ikke er fuldt paa Højde med det øvrige, er det store Billed gennemmalet fra Ende til anden med større Friskhed end Skitsen.«

Trods den iøjnefaldende forskel mellem Krøyers store maleri og det mindre udkast må dette sidste dog sikkert af flere grunde være malet af Krøyer selv. Det er ikke til at undre sig over og i øvrigt vel kendt på ethvert område — ikke mindst på kunsten, hvor inspirationen og hengivelsen i den foreliggende opgave spiller en så afgørende rolle — at stemning og interesse kan være helt anderledes hos frembringeren, når der er tale om at udføre en kopi eller som i dette tilfælde at fuldende et udkast, end ved det originale arbejde. Krøyer var både som menneske og som maler i besiddelse af en genial lystfølelse, og han krævede næsten, at andre også skulle have den samme følelse. Det fremgår umiddelbart ved betragtning af det store maleri, at Krøyer under udførelsen deraf har været besjælet af denne skaberfryd. Dette kan derimod næppe have været tilfældet, da han, sandsynligvis for at tjene nogle penge, påtog sig opgaven at fuldføre et udkast, som allerede var et forladt stadium på vejen mod storværkets fuldendelse. Her manglede glæden og lysten øjensynlig, og resultatet er mærket deraf. Og dog bærer strøgene i mange af portrætterne umiskendeligt præg af at være Krøyers, og på visse steder, f. eks. i lysekronen, findes spor af Krøyers lyseffekt. Krøyers elev i hans sidste leveår, portrætmaleren August Tørsleff, der nøje

¹ Efter udtalelse af kunstmaler Viggo Madsen har Fred. Lange en væsentlig andel i billedet, en antagelse der imidlertid afvises af Fred. Langes hustru.

² »Tilskueren« XVI, 1899, s. 128—29 («P. S. Krøyer: Et Møde i Videnskabernes Selskab»). Jvfr. tillige Francis Becketts omtale af forarbejdet nedenfor s. 43.

har undersøgt billedet i Hirschsprungs samling, betragter det afgjort som Krøyers eget værk. Dertil kommer, at det må anses for usandsynligt, at netop Krøyer skulle sælge et maleri, signeret med hans eget navn, til sin ven og stormæcen, Heinrich Hirschsprung, hvis han ikke helt eller i alt væsentligt selv havde udført det¹.

Den ovenfor nævnte karton til det store billede tilhører ligeledes den Hirschsprungske samling (263 × 517, uden signatur, udstillet på Charlottenborg jan. 1905, H. Chr. tilføj. til nr. 598). Kartonen, der meget nær har samme størrelse som det store maleri, er sammenklæbet af to stykker på den lange led. Den er udarbejdet i kul og hvid kridt; omkring lys og lysekrone samt endnu et enkelt sted er anvendt gul farve. Kompositionen er den samme som i den store studie (Hirschsprung), altså før de ubetydelige ændringer, omtalt side 20, blev udført. Portrætstudierne, der er helt gennemarbejdede, giver et stærkt vidnesbyrd om kunstnerens fremragende evne til, også uden palettens farver, at karakterisere hver enkelt personlighed.

I året 1897 var Krøyer til stede i selskabets forsamling den 12. februar og derefter først igen den 5. og 19. november. Fra sidstnævnte måned foreligger endnu en kompositionsstudie af Krøyer, den sidste (31 × 54, sign. *SK 6. Nov. 1897*, udstillet på den frie udstilling 1898 og på Krøyerudstillingen på Charlottenborg jan. 1905; har tidligere tilhørt grosserer Waldemar Davidsen, tilhører nu grosserer, godsejer Hans Lystrup, Kbh., H. Chr. 596). Studien er dateret den 6. november 1897, hvilket er dagen efter, at Krøyer for næstsidste gang overværede et møde i selskabet. I modsætning til de kendte kompositionsudkast, der alle er i museumseje, er denne studie i alle enkeltheder overensstemmende med det endelige billede. Studien gælder kun kompositionen, ikke portrætterne (jvfr. s. 24 og 43).

Samtidig med at Krøyer udførte sine portræt- og kompositionsstudier, arbejdede han på selve det store lærred. Om de nærmere omstændigheder herved findes oplysninger fra kunstneren selv, omtalt af Martinus Galschiøt således:²

»Om Billedets Tilblivelse har Krøyer meddelt følgende:

Han begyndte paa Arbejdet lige før Jul 1895. Hele Vinteren var han tilstede ved Møderne, iagttag og samlede Indtryk og gjorde nu og da i sin Skitsebog flygtige Udkast af enkelte Personer, naar han traf dem i de for dem karakteristiske Stillinger. Grupperingen omkring det aflange Bord var jo til en vis Grad givet paa Forhaand: Præsidenten, Professor Jul. Thomsen for Midten af Bordets Langside, Selskabets

¹ Karl Madsen skriver i en artikel »Den Hirschsprungske Samling« (»Tilskueren« XXVIII, 1911, II, s. 133—42) i anledning af samlingens indvielse i det nyopførte museum bl. a. følgende:

»Undertiden kunde hans [Hirschsprungs] hidsige Forelskelse i en Maler atter dunste hurtigt bort. Men der var en Kunstner, til hvem hans Kærlighed var trofast. Det var en gammel Kærlighed og den mistede ikke sin Varme. Hans Hjertes udkaarne var Krøyer. Krøyer sagde selv engang: »Hirschsprungs Museum bliver mit Museum.« Han er ogsaa her særlig rigt repræsenteret. Og har faaet en Æressal. Men Spaadommen er alligevel ikke gaaet i Opfyldelse. . . . Med al Respekt for Krøyers rige Begavelse, eminente Dygtighed og historiske Betydning har jeg altid haft den kætterske Anskuelse, at hans Kunstnerværd almindeligt blev noget overvurderet. Alligevel havde jeg ventet, at den Hirschsprungske Samling vilde sætte ham i et mere fordelagtigt Lys.«

² »Tilskueren« XVI, 1899, s. 129—31.

Æresmedlem, Kronprinsen, ved hans højre Side, dets Sekretær, Prof. Zeuthen lige overfor; iøvrigt overlodes det til ham selv at anbringe Medlemmerne, hvor han vilde, kun at han sørgede for, at de efter Anciennitet ældste Medlemmer af Selskabet saa vidt muligt kom længst frem i Forgrunden af Billedet eller fik fremtrædende Pladser ved Bordet. I Januar—Februar 1896 gjorde han saa nogle Smaastudier i Olie, en af den tomme Sal, en af Gruppen med Præsidenten, Prof. Jul. Thomsen og Professorerne Ussing, Mads Jørgensen og Wimmer — disse to Studier ejer Galleriet — samt en lille og en legemstor Studie af Professor Jap. Steenstrup som Foredragsholder. Derefter tog han fat paa Hovedstudien, som var udstillet i Foraaret 98 paa den fri Udstilling, og som nu tilhører den Hirschsprungske Samling¹. Han tegnede den op hjemme og malede saa Figurerne et Par ad Gangen paa Stedet² ved kunstigt Lys. Da han i Løbet af nogle Uger havde gaaet dem alle igennem, tegnede han efter denne Studie Kartonen op til det store Billede og prøvede den paa Pladsen, hvor Billedet skulde anbringes, for at se, hvorledes Grupperingen, Størrelsen af Figurerne osv. vilde virke paa Stedet. Det var yderst faa og smaa Forandringer, han fandt sig foranlediget til at gøre. I Begyndelsen af Maj blev Lærredet til Billedet spændt op og Kartonen kalkeret over derpaa. I Krøyers daværende Atelier i Holckenhuss³ gik saa Arbejdet løs. Krøyer blandede Farverne til Undermalingen og ansatte dem, hvorpaa en ung Medhjælper⁴ efter den store Studie undermalede Billedet. Hver Morgen i Maj Maaned mødte den unge Mand og tog fat — Billedet maledes fra venstre til højre; der begyndtes altsaa med Dr. Topsøe og Prof. Kroman — saa snart en Figur eller et Stykke Baggrund var undermalet, gennemmalede Krøyer det i den vaade Farve. Saaledes arbejdedes der Dag efter Dag, fra Morgen til ud paa Eftermiddagen, og det var ikke langt fra, at den unge Kunstner, der var Krøyers Medhjælper, var blevet ødelagt under det forcerede Kappeværk. Men i de første Dage af Juni var Billedet anlagt og færdigt i første Omgang, og Krøyer stillede det saa hen og rejste til Italien.

Da han om Efteraaret kom tilbage, havde han nogle andre Portræter, han først skulde have fra Haanden, og hermed gik Resten af Aaret. Efter Nytaar 1897 tog han atter fat paa Billedet. Nu kom Videnskabsmændene en efter en op i Atelieret om Aftenen og sad for Krøyer, der om Dagen havde gennemarbejdet vedkommendes Portræt efter Studien og nu om Aftenen ved kunstigt Lys fuldførte det. For de flestes Vedkommende gik det hurtigt og let paa et Par Aftener, kun enkelte maatte møde 4—5 Aftener i Træk. Ogsaa denne Gang gennemmaledes Billedet fra venstre til højre. Dette varede til Begyndelsen af Maj, og derefter lod Krøyer Billedet bringe op i Udstillingsbygningen ved Charlottenborg, hvor det stod Somren over. Da Krøyer, efter et Skagens-Ophold, ud paa Efteraaret kom tilbage til København, gik han straks op til det første Møde i Selskabet og gjorde en ny Studie, væsenlig for Totalvirkningens Skyld med særligt Hensyn til Fortoninger, Lysbrydninger, Afstandsvirkninger o. lign. Denne Skitse, der for Enkelthedernes Vedkommende er meget bredt gjort,

¹ Se nærmere herom s. 20 ff.

² I Prinsens palæ.

³ Vestre boulevard 33, vis à vis Carlsbergfondets bygning.

⁴ Frederik Lange, se s. 22.

har K. selv beholdt¹. Ligeledes gjorde han endnu et Par Enkelstudier bl. a. af Prof. Carl Salomonsen, med hvis Gengivelse i Hovedbilledet han ikke var tilfreds². I et Par Ugers Tid arbejdede han saa paa Billedet oppe i Udstillingsbygningen og søgte mest ved Lasurer at faa den forønskede Helhed, Luft og Tone i det. Hen imod Jul 1897 afleveredes det.«

For arbejdet med maleriet modtog Krøyer af Carlsbergfondets direktion 30.000 kr., der betaltes i 3 rater, nemlig 10.000 kr. à conto den 28. oktober 1896 og 29. maj 1897 og resthonoraret den 21. december 1897 (jvfr. s. 12).

Maleriet må betragtes som afleveret til Carlsbergfondets direktion den 21. december 1897, da Krøyer modtog sit resthonorar. Samme dag anmodede fondets direktion Charlottenborgudstillingens komité om, at billedet måtte opbevares på Charlottenborg, og dette bevilgedes. Direktionen betalte assurance, gældende fra 30. december 1897.

I dagene 2.—6. marts 1898 var det store maleri udstillet på Charlottenborg specielt for selskabets medlemmer, før det blev offentlig tilgængeligt på Charlottenborgs sædvanlige udstilling fra midten af marts måned. Samtidig var den mindre studie, tilhørende Heinrich Hirschsprung, udstillet på den frie udstilling. Det store maleri forblev på Charlottenborg, indtil det i januar 1899 blev bragt på plads i selskabets nye, men endnu ikke i brug tagne mødelokaler.

Det lokale, hvori maleriets personer befinder sig, er audiensgemakket på første etage i den gamle nordre sidefløj af Prinsens palæ, altså nærmest Stormgade. Her fik Videnskabernes Selskab anvist lokaler i foråret 1855, da det måtte flytte fra nogle værelser i søndre ridebanefløj på Christiansborg. Mødesalen findes som bekendt endnu (»Oldskriftselskabets sal«), dog må det jo bemærkes, at den nu er omtrent dobbelt så stor som dengang, idet et forgemak i 1930'erne blev slået sammen med audiensgemakket³.

I året 1891 opstod nogen uro om selskabets skæbne indenfor Prinsens palæes mure. Der var tale om en ombygning, hvorved selskabet atter ville blive husvildt. Ombygningen blev imidlertid ikke til noget den gang, men uvisheden bestod.

Da var det, at Carlsbergfondet i oktober 1893 løste alle vanskeligheder. Fondet stod overfor at rejse en bygning til sine egne kontorer, og det nære forhold mellem Carlsbergfondet og Videnskabernes Selskab gjorde det derfor naturligt for fondet at tilbyde selskabet møde- og administrationslokaler til stedsevarende brug i den nye bygning. Selskabet tog med glæde imod det givne tilbud. Bygningen blev rejst, og i marts 1899 holdt selskabet deri sit første møde.

¹ Se s. 23.

² Se s. 18.

³ Asger Lomholt »Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab. Samlinger til Selskabets Historie« bd. II, Kbh. 1950, s. 514 ff.

NATIONALMUSEET

Audienstgemak i Prinsens palæ, selskabets mødesal før 1899.

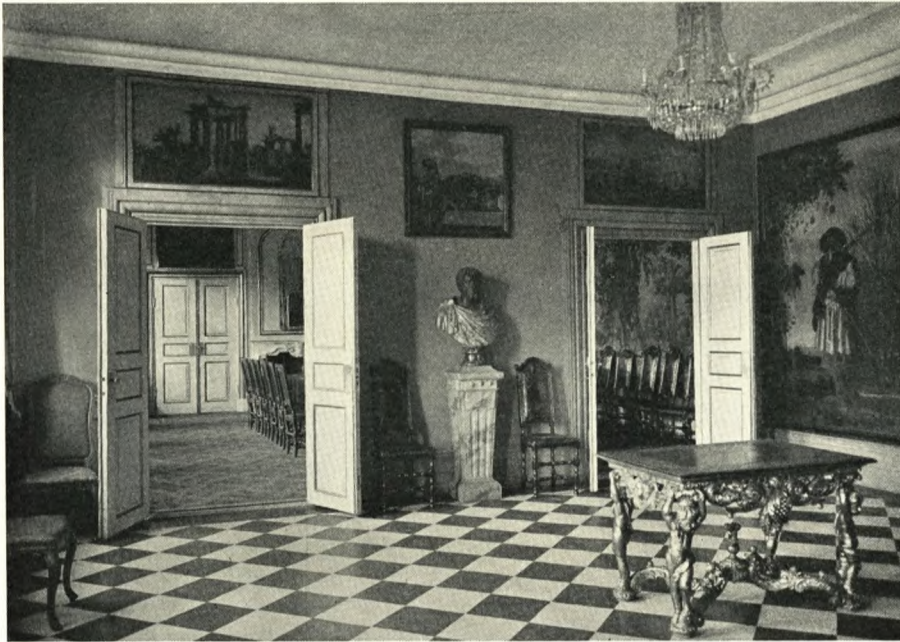
Den stemning, som rådede i selskabets gamle lokale, gav dets præsident, professor Julius Thomsen, der havde været medlem siden 1860, så levende udtryk for i den tale, som han den 10. marts 1899 holdt ved det sidste møde i palæet. Julius Thomsen udtalte her bl. a.:¹

»Vi ere iaften for sidste Gang samlede i disse Rum, som nu i omtrent 45 Aar har været vort Selskabs Hjem. Naar vi om en 14 Dage atter mødes, begynder et nyt Afsnit af vort Selskabs Historie. Vel har det alt tidligere maattet skifte Lokale, men de ydre Forhold bevarede dog omtrent deres Karakter; nu derimod skulle vi fortsætte vor Virksomhed under nye, fra de tidligere helt forskellige og mere fordringsfulde Omgivelser. Mange Medlemmer, navnlig de ældre, der i en lang Aarrække færdedes i dette Lokale, ville vistnok med blandede Følelser forlade vor gamle, stemningsfulde Forsamlingsaal med de rige og smukke Minder. . . . Jeg tror da ogsaa, at vi med Tilfredshed kunne se tilbage paa den Virksomhed, som har været udfoldet i dette vort gamle, hyggelige Hjem, hvis smykkede Vægge og gamle Bohave minde om Danmarks Storhedstid, og hvor vi have siddet, Ansigt mod Ansigt, samlede om det fælles Bord, som Symbol paa fælles Interesser og fælles Formaal.«

Og ved det første møde i lokalerne på Vestre boulevard, den 24. marts 1899, dvælede professor Julius Thomsen atter i minderne om den gamle sal, når han bl. a. udtalte:²

¹ »Oversigt over Vid. Selsk. forhandl.« 1899, s. <32>.

² »Oversigt« 1899, s. <36>.

NATIONALMUSEET

Forgemak i Prinsens palæ, bagved ses selskabets mødesal.

»Den 9de Marts 1855 kunde Selskabet holde sit første Møde i det nye Lokale; det var et Stykke Interiør fra Slutningen af det forrige Aarhundrede, beskedent med Hensyn til Størrelse, hyggeligt og stemningsfuldt ved sit Udstyr. Den dæmpede Belysning med sit Spil af Lys og Skygge; de store mørke Gobeliner, som dækkede Væggene; de gamle venetianske Spejle, hvis talrige Facetter lyste paa den mørke Baggrund; de ærværdige Stole, af hvilke mange have gjort Tjeneste i over 100 Aar, og det store Bord, om hvilket man samledes for at lytte til Videnskabens nyeste Resultater, — alt dette gav Lokalet et Præg af højtidelig Alvor. Og dets Beliggenhed ind mod Palaiets Gaardsplads, fjærnt fra Omverdenens Uro og Larm, lod den mødende glemme Dagens travle Færd og føle sig hensat til Videnskabens Lønkkammer. Det var under disse stemningsfulde Omgivelser, at Selskabet har arbejdet i den anden Halvdel af det 19de Aarhundrede.«

Det var tilsyneladende med nogen bitterhed, at den myndige og stridbare præsident, som ikke kunne enes med nogen om de nye lokalers udsmykning, videre udtalte i åbningsmødet:¹

»Det nye Lokale har et afgjort festligt Præg, maaske i noget højere Grad, end der stemmer med vore Møders beskedne Karakter, thi ganske vist er det en Festdag for Videnskabens Dyrker, naar han efter Afslutningen af et større Arbejde kan frem-

¹ »Oversigt« 1899, s. (39).

lægge dets Resultat for sine aandsbeslægtede; men i et Land, saa lille som vort Fædreland, kan man næppe vente, at store og betydningsfulde Resultater ville kunne fremlægges ved vore hyppige Møder, og mange af de beskedne Meddelelser, over hvilke Selskabet ofte har kunnet glæde sig under de tidligere mindre fordringsfulde Omgivelser, ville maaske kunne tabe noget af deres Tiltrækningskraft under de nye Forhold, hvor meget kan bortlede Opmærksomheden.«

Krøyers maleri, der måler 267 × 518 cm.¹, er uden signatur og årstal. Det omfatter med en enkelt undtagelse selskabets samtlige indenlandske medlemmer i første halvdel af året 1896. I tidsrummet april 1893—98 valgtes ingen nye danske medlemmer. Kun eet medlem er ikke med, nemlig dr. Jón Thorkelsson, rektor for Reykjavik lærde skole, der var optaget i selskabet allerede i 1876, men som aldrig gav møde, og som Krøyer formentlig ikke har set. Foruden selskabets æresmedlem, kronprins Frederik (VIII), omfatter maleriet 50 medlemmer. Mødet er sådan set konstrueret, idet den gennemsnitlige mødeprocent i midten af 90erne var c. 50.

Anbringelsen af de mange personer i billedet er ikke tilfældig, og Krøyer har sikkert forhandlet herom bl. a. med formanden i Carlsbergfondets direktion, professor Edvard Holm, og med selskabets sekretær, professor H. G. Zeuthen. Herom vidner de følgende to breve fra Edv. Holm til professor Japetus Steenstrup:²

15. December 1895.

». . . Tillige tillader jeg mig at skrive til Dem om følgende. Maleren Krøyer har spurgt mig, paa hvilken Maade han bedst skulde faa Deres Portræt med paa det store Billede af Videnskabernes Selskab, da han vidste, at De af Helbreds Hensyn ikke mere mødte i dette. Han spurgte mig, om det ikke kunde ordnes paa følgende Maade, at han nemlig fik opgivet, paa hvilken Plads ved Bordet De skulde tænkes siddende, han vilde da under et af Møderne studere, hvorledes Lyset faldt paa den, der sad paa den Plads, og derefter vilde han bede, om han maatte komme hjem til Dem og male Dem i Deres Stue. Jeg lovede ham at skulle spørge Dem, om et saadant Arrangement passede Dem, idet jeg tillader mig at tilføje, at det sikkert vil være et almindeligt Ønske i Selskabet, at Deres Billede anbragtes ved Siden af Præsidentens. Idet jeg beder Dem overveje dette, vil jeg tillige bede Dem om at sige mig Deres Svar, naar vi samles paa Onsdag.«

Professor Edv. Holm underrettede straks Krøyer om den med Japetus Steenstrup truffne aftale, i brev af 18. december 1895:³

¹ I H. Christensens fortegnelse er målene fejlagtig angivet som 215 × 415 cm.

² Carlsbergfondets arkiv 1895—96, nr. 64.

³ Den Hirschsprungske samling, arkiv nr. 1476. Brevets begyndelse er trykt s. 14.

»... .

Tillige har jeg efter Deres Ønske talt med Etatsraad Steenstrup om, hvorledes et Portræt af ham paa det store Billede kan skaffes tilveje. Han var meget villig til at sidde for Dem, naar De vil komme hjem til ham; men han bad mig gjøre Dem opmærksom paa, at han ikke kunde taale at sidde længe eller tidt. Hvad den anden Del af det af Dem foreslaaede Arrangement angaar, nemlig Fastsættelsen af den Plads, Etatsraad Steenstrup skal have paa Billedet, skal jeg besørge det fornødne, naar der atter bliver holdt Møde i Videnskabernes Selskab.«

I det andet brev fra Edv. Holm til Japetus Steenstrup den 9. februar 1896 omtalte Holm det af Krøyer fremsatte forslag til komposition og et deraf følgende forslag om anbringelsen af Steenstrup i billedet:

»Maleren Krøyer er nu kommen paa det rene med Planen for det store Maleri, og han har optegnet Kompositionen, saaledes som han mener, den bør være. Han har valgt at fremstille Selskabet, følgende et Foredrag, der bliver holdt ved Tavlen; han opnaar derved, idet han tænker sig sit eget Standpunkt omtrent ved Kaminen, at faa alle Ansigterne vendte ud imod Beskueren. Den hele Komposition faar derved noget simpelt og naturligt, og de forskellige Portrætter komme paa den Maade bedst til deres Ret. Men der maa naturligvis være en Foredragsholder, der altsaa er lige i Forgrunden af Billedet til højre, temmelig i Profil. Flere af os, der ere gamle i Selskabet, deriblandt Præsidenten og Sekretæren, have da været enige om, at det vilde være heldigst, om det blev Dem, der fik den Plads i Billedet. Baade som en Følge af Deres store videnskabelige Fortjenester i Almindelighed og særlig paa Grund af den Betydning Deres Virksomhed har havt for Selskabet, vilde De passe bedre dertil end nogen anden. Men dertil kommer, at De er Selskabets Senior, og at Præsidenten og Sekretæren helst maa fremstilles siddende paa Deres Pladser. Vi ere overtydede om, at det vil være et enstemmigt Ønske i Selskabet, at De maatte blive fremstillet saaledes. Derfor tillade vi os indstændig at bede Dem om at gaa ind derpaa, De vil derved gjøre Selskabet — ligesom ogsaa Maleriet — en stor Tjeneste. Bliver det ikke Dem, der kommer paa den Plads, vil Valget af et Medlem dertil let medføre store Kjedsommeligheder.

Krøyer, der ogsaa meget ønsker at fremstille Dem paa den Plads, har bedt mig meddele Dem, at det ikke skal komme til at genere Dem, at De i saa Fald vilde blive fremstillet staaende, han behøver kun en halv Time til at tegne Dem op i Stillingen. For øvrigt kan han male efter Dem, medens De sidder for ham.

Idet jeg skriver Dem disse Linier til, vil jeg tilføje, at jeg vil tillade mig, iovermorgen, naar jeg gaar fra Universitetet Kl. 12, at søge Dem i Deres Hjem for at høre Deres Svar.«

Resultatet af Edv. Holms drøftelse af denne sag med Japetus Steenstrup er omtalt i følgende brev:¹

¹ Den Hirschsprungeske samling, arkiv nr. 1477.

»Carlsbergfondets Direktion,
den 11/2 1896.

Hr. Kunstmaler Krøyer!

Etatsraad Steenstrup er heldigvis meget villig gaaet ind paa min Anmodning til ham. Jeg er meget glad derover, thi hvor overordentlig gjerne jeg end saa min udmærkede Kollega og særdeles gode Ven Professor Vilhelm Thomsen paa den Plads — hvis Etatsraad Steenstrup havde sagt Nej, — manglede jeg al Kompetence til at kunne bestemme, at han skulde indtage den. Det maatte i saa Fald være blevet overladt Selskabet, hvem det vilde vælge dertil, og saa havde Chancerne været meget usikre. Da Etatsraad Steenstrup hørte, at De vilde tage Studier af Salen ved Lys, sagde han, at han gjerne, hvis De ønskede det, vilde komme derop en Dag for at De kunde se ham der i Belysningen.

Deres ærbødige

E. Holm.«

Som det fremgår af professor Edv. Holms brev af 9. februar 1896 til professor Japetus Steenstrup har spørgsmålet været drøftet, hvem der skulle være foredragsholder i den komposition, som Krøyer da havde planlagt efter at have overværet nogle af selskabets møder. Afgørelsen heraf er formentlig truffet i februar 1896 efter Holms aftale med Steenstrup. Muligvis er diskussionen opstået ved, at Krøyer i sin kompositionsskitse, dateret januar 1896, har malet et af selskabets yngste medlemmer (43 år), professor J. L. Heiberg, på den fremtrædende plads som foredragsholder (jvfr. s. 16). Er spørgsmålet om billedets hele komposition med professor Steenstrup som foredragsholder imidlertid først afgjort i februar 1896, må det anses for udelukket, at Krøyer allerede i 1895 skulle have en fuldt udarbejdet studie færdig med Steenstrup som foredragsholder i en komposition med antydning af flere andre medlemmer, ganske i overensstemmelse med det store maleri. Det er givet, at denne studie er antedateret og først er udført i februar—marts 1896 (se s. 16).

Professor Japetus Steenstrup var både efter anciennitet — indvalgt i selskabets hundredår 1842 — og efter alder det ældste medlem. Men desuden havde han været klasseformand 1862—66, selskabets yderst virksomme sekretær i årene 1866—78, og i 1888 valgtes han til præsident, et valg som han imidlertid ikke mente at kunne modtage. Endvidere havde han været kaptajn, brygger J. C. Jacobsens indflydelsesrige rådgiver ved stiftelsen af Carlsbergfondet i 1876 og var medlem af fondets direktion fra dets stiftelse til sin død. På grund af svagt helbred deltog han overhovedet ikke i noget møde i selskabet siden 1889. Han døde i juni 1897, 84 år gammel, før Krøyers maleri endnu var helt færdigt.

Der er to »centrale« områder i maleriet: 1) den festligt belyste midte med præsidenten, professor Julius Thomsen, og selskabets æresmedlem, kronprins Frederik (VIII), flankeret af de to klasseformænd, professorerne J. L. Ussing og C. F. Lütken; 2) billedets højre side med foredragsholderen, professor Japetus Steenstrup, mod

Et møde i selskabet, formentlig 10. januar 1896 (ca. $\frac{1}{3}$ st.)

hvem alles øjne er rettet, dog med een undtagelse, professor Harald Krabbe, der var næsten blind. Overfor præsidenten, på modsat side af bordet, sidder selskabets sekretær, professor H. G. Zeuthen, og dets redaktør, professor Vilhelm Thomsen.

Grupperingen af medlemmerne er i øvrigt »lagdelt« forfra mod baggrunden, således at medlemmer optaget i 1860erne og 70erne sidder dels i forgrunden, dels ved bordet på begge sider af præsidenten, medens de i 80erne og 90erne optagne sidder eller står mere fjernt. Et enkelt medlem er trukket lidt mere i forgrunden, end hans anciennitet egentlig berettiger ham til, nemlig dr. F. V. A. Meinert, for enden af bordet til venstre, måske fordi han på den tid var selskabets kasserer, eller måske snarere på grund af Krøyers ønske om at få dette karakteristiske og maleriske portræt frem i forgrunden. Professor T. N. Thiele ved Meinerts højre side var den daværende formand for selskabets kassekommission.

Til venstre for professor Steenstrup, så tæt som muligt ved foredragsholderen, sidder den tunghøre professor Julius Lange med hånden bag øret. Lange døde allerede i august 1896, altså før Krøyers egentlige gennemmaling af det store lærred. Det er oplyst, at kunstneren skal have forespurgt sin unge medarbejder, Frederik Lange, om han ønskede at portrættere sin fader til det store billede, men dette tilbud afviste Lange. Krøyer har derefter portrætteret Julius Lange med benyttelse af billedhuggeren L. Brandstrups buste af ham (Statens museum for kunst og Frederiksborgmuseet).¹ Krøyer efterlod sig flere blyantstegninger af Julius Lange (jvfr. s. 20).

¹ Kunstmuseets Aarskrift bd. I, 1914, s. 170.

JULIUS LANGE

Foruden professor Julius Lange var også et andet medlem, professor Karl Verner, afgang ved døden (november 1896), før portrætterne var færdige fra kunstnerens hånd.

Med undtagelse af fire medlemmer havde alle de portrætterede skæg efter datidens skik og brug, og rent umiddelbart giver Krøyers maleri indtryk af, at en væsentlig del af de afbildede medlemmer var gamle. Dette var dog slet ikke tilfældet. Gennemsnitsalderen var i 1897 57 år, og af de 51 personer var 13 under 50 år, 21 i alderen 50—59 år, 10 mellem 60 og 69 år, og kun 7 var over 70 år. Ældste medlem, 84 år, var professor Japetus Steenstrup, og det yngste, 42 år, var lektor J. E. V. Boas, afbildet til højre for Steenstrup. Den længst levende af de portrætterede var professor O. G. Petersen i billedets baggrund til højre, død 1937 90 år gammel.

Den rolige, let grønne belysning, der fortoner sig fra billedets midte ud mod siderne, kommer dels fra lysene i glaslysekronen — som endnu hænger i den gamle sal — dels fra de fire broncekandelabre, som præsidenten, professor Julius Thomsen, skænkede selskabet ved dets 150-års jubilæum i 1892. Et afskærmet lys kaster sit skær ind på den sorte tavle yderst til højre. Farverne i det belyste grønne tæppe på bordet harmonerer smukt med de svagere oplyste grønne væggobeliner, der udgør hele billedets baggrund. På flere måder synes Krøyer naturtro at have leget med lysets virkninger: fremhævelsen af de hvide skjortekraver og flipper, reflekser i brille-

glassene, den solvhvide gennemlysning af professor Eug. Warmings hår, genskinnet fra flere af de gyldenlæderbetrukne stolerygge o. s. v.

Krøyers gengivelse af selskabets mødelokale er ikke ganske naturtro. Ved det stærke perspektiv i maleriet får man indtryk af en ret stor sal. Ifølge sekretæren, professor H. G. Zeuthens opgivelser målte lokalet $13 \times 11 \frac{3}{4}$ alen (c. $8,2 \times 7,4$ m.). Beregner man herefter det ovale bords længde til 7 alen og regnes 1 alen til hver siddeplads, skulle 7 personer kunne få plads ved langsiden, medens der i billedet er mindst det dobbelte antal. Også de fire kandelabre på bordet fremtræder i billedet noget forstørret for at kunne få plads til en række portrætter under dem. De to største af dem, de yderste på maleriet, måler c. 70 cm. i højden, medens de i maleriet har en relativt større højde.

Om portrætligheden kan der i det store og hele næppe diskuteres. Ved tiden for maleriets aflevering skrev Emil Hannover herom:¹

»Figurerne har deres fulde Rørlighed. Der er Plads nok til, at de alle kan indtage de Stillinger, der er dem naturlige, Plads ogsaa til, at Krøyers Ævne til at aflokke sine Modeller deres mest karakteristiske Stillinger ret kan udfolde sig i Frihed. Men denne Ævne er som bekendt ikke hans eneste som Menneskeskildrer. Han er en Mester i Gengivelsen af det mimisk talende, som han bringer spillevende over paa sit Lærred, og hans Mesterskab i saa Henseende har aldrig lagt sig mere blændende virtuost for Dagen end i dette Billed, til Trods for, at alle Figurerne her skulde tages ikke fra den talende, men fra den stumme, den lyttende Side. Der er et Par Hoveder — Julius Langes er derimellem — hvori Portrætligheden ikke helt er lykkedes; men overfor de fleste føler man sig Ansigt til Ansigt med Originalerne selv. I hvert Fald rent fysiognomisk er disse Portrætter af den mest forbløffende Lighed. Karakteristiken er holdt saa tilpas paa Overfladen, som det kan passe i et Billed, hvor den enkelte Figur ikke maa tildrage sig Opmærksomheden paa Bekostning af Helheden. Det er ikke mindst Fastholdelsen af denne, der fortjener Beundring. Over den enkelte Figur har Krøyer ikke glemt, at det ogsaa var et Interiør med en Menneskemængde, han skulde fremstille, oven i Købet et i sig selv malerisk og desuden malerisk belyst Interiør.«

En del år senere, efter Krøyers død, skrev Laur. Tuxen, der mere end de fleste havde fulgt Krøyers kunstneriske udvikling på nært hold:²

»Det er oftere blevet nævnt, at Krøyer skulde mangle psykologisk Sans. Dette er ret misvisende og maa snarere forstaas derhen, at han ikke saa sig i Stand til — eller ikke indlod sig paa med Ord at definere en Karakter. Havde han Penslen i Haanden, ramte han rigtigt, og ingenlunde saa ubevidst som man vilde give det Mine af. Det var den geniale Forstaaelse af Forholdet mellem det Indre og det Ydre hos et Menneske, af de Blink som afslørede dette Menneskes særlige Karakter, det hvori *han* var forskellig fra andre.«

¹ »Tilskueren« XVI, 1899, s. 127—28.

² »Kunstbladet«, dec. 1909, s. 292.

P. E. MÜLLER?

O. G. PETERSEN

J. L. USSING

Om den gamle professor J. L. Ussing, der var optaget i selskabet allerede i 1851, og som sidder ved præsidentens venstre side, udtaler professor J. L. Heiberg i en mindetale bl. a.:¹

»Hvis Eftertiden var henvist til at danne sig en Forestilling om Johan Louis Ussing efter Krøyers Maleri af Videnskabernes Selskab, vilde den vistnok blive ført vild. Det er ikke, fordi Billedet ikke ligner; det gengiver træffende en for Ussing karakteristisk Stilling og et Ansigtudtryk, som han kunde have, naar noget trættede eller kedede ham. Men Ussing hørte til dem, der daarligt kan fæstnes i et Portrait, fordi hans Bevægelighed og urolige Temperament ikke kunde gaa op i en plastisk General-nævner. Efter Billedet vilde man nærmest tænke sig en tør og ensidig Stuelærd af den forældede Type, hvorefter Publikum endnu ofte forestiller sig Filologer. Enhver, der har kendt noget til ham, vil vide, at det var det, han mindst af alt var.«

Om portrættet af rigsarkivar A. D. Jørgensen, der døde den 5. oktober 1897, før maleriets aflevering, udtaler hans søn, fh. højesteretspræsident Troels G. Jørgensen:

»Hans eget Hoved, der er det eneste Maleri af ham, er særdeles veltruffet, og jeg kan netop tænke mig, at han vilde have dette Udtryk ved et saadant Møde. Jeg ved

¹ »Oversigt« 1905, s. (71)—(72).

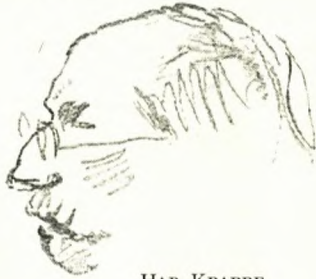
WILL. SØRENSEN

WILL. SØRENSEN

WILL. SØRENSEN

HAR. KRABBE

ikke noget om, hvorvidt han har siddet for Krøyer, sandsynligvis har han det ikke. Han fortalte, at Kunstneren i længere Tid kom ved Møderne og gjorde sine Skitser. Han udtalte, at denne Opgave interesserede ham langt mere end Børsbilledet, idet her gjaldt om at gengive den kunstige Belysning. Det portrætmæssige var jo ogsaa betydeligere.«

Krøyer havde stor humoristisk sans og kunne ogsaa være lidt maliciøs, men at være ondsindet i sin portrætgengivelse ville stride ganske mod hans karakter. Troels G. Jørgensen erindrer et eksempel på denne humor:

»Blandt Videnskabsmændene havde Maleren kastet sine Øjne paa Professor Høffding med den sokratiske Næse («den lille Professor med Skomagernæsen«, som Georg Brandes kaldte ham), idet han oprindeligt havde villet fastholde den af Professoren ubevidst indtagne Stilling at sætte Pegefingern mod Næsen, men det maatte ændres til en mindre paafaldende Haandstilling.

Et andet Emne var Hs. kgl. Højhed Kronprinsen, hvis Ansigt udtrykker en kenkelig ringe Grad af videnskabelig Interesse.«

Om dette sidstnævnte emne er det bekendt, at kronprinsen skal have henvendt sig til Krøyer med anmodning om i maleriet at få noget af det samme udtryk i øjnene som professor Julius Thomsen. Krøyer afværgede imidlertid dette med en udtalelse om, at det var de særlige lysforhold, der gjorde sig gældende (jvfr. s. 39).

Kronprinsen var i 1894 efter præsidenten, professor Julius Thomsens forslag valgt til selskabets æresmedlem, efter at der siden 1815 ikke havde været valgt nogen af denne medlemskategori. Kronprinsen viste i øvrigt ofte sin interesse for selskabets virksomhed og deltog indtil 1906 i ca. en trediedel af de regelmæssigt afholdte møder. Også som konge og dermed som selskabets protektor var han adskillige gange til stede i forsamlingen.

Mellem professor Japetus Steenstrup og Krøyer bestod et mindre godt personligt forhold, hvilket måske var årsagen til den ret nærgående karakteristik, som Krøyer gav i portrættet af Steenstrup. Steenstrups familie syntes ikke derom, og den har åbenbart ikke været interesseret i at erhverve den store studie (side 17), hvis skæbne nu er ukendt. Krøyers lyse og festlige natur bar ikke nag til nogen. Og dog er det muligt, at erindringen om stedfaderens tragiske skæbne kan have efterladt en bitterhed i kunstnerens sind. Stedfaderen, den betydelige zoolog Henrik Nikolai Krøyer, forventede ved professor J. C. H. Reinhardts død i oktober 1845 at komme i betragtning ved besættelsen af de ledigblevne stillinger som overinspector ved det kgl. naturhistoriske musum og som professor i zoologi ved Københavns universitet. Den første stilling besattes imidlertid straks med dr. P. C. Pingel, medens Japetus Steenstrup, der var 14 år yngre end H. N. Krøyer, samme år udnævntes til professor¹. H. N. Krøyer betragtede disse udnævnelser som en stor forbigåelse, og dermed var den fejde indledt, som Krøyer, støttet af zoologen J. C. Schiødt, førte mod Steenstrup. De langvarige stridigheder, hvori også de yngre zoologer deltog, forbitrede Krøyers tilværelse, og han polemiserede mod Steenstrup til det sidste. På grund af hans håbløse sygdom pålagde ministeriet ham 1867, sikkert på Japetus Steenstrups foranledning, at tage sin afsked som museumsinspector. H. N. Krøyer døde i februar 1870. Han havde været medlem af Videnskabernes Selskab siden 1840.

Samtidig med afleveringen i 1899 af det opsatte maleri i den nye bygning modtog selskabet en skrivelse af 25. januar fra Carlsbergfondets direktion, hvori det hedder:

»Idet Direktionen herved har den Ære at meddele det Kgl. danske Videnskabernes Selskab, at Maleren Krøyers store Billede, der forestiller et Møde i Selskabet, er anbragt paa den for dette bestemte Plads i de nye Lokaler, beder den Selskabet om at modtage det som Gave. Direktionen tør antage, at Selskabet er enig i, at dette Billed aldrig bør udgaa af dets Eje, og i at, saafremt saadanne Forhold skulde indtræde, at dette dog maatte ske, Maleriet bør gaa over til Optagelse i en af Statens offentlige Kunstsamlinger.«

¹ Chr. Lütken udtaler i sin mindetale i selskabet om Japetus Steenstrup («Oversigt» 1897, side 533): »Hvis der var andre, ældre Zoologer, som mente eller mentes at have kunnet gøre Krav paa denne vigtige Stilling, er det i al Fald vist, at ingen anden Ansøgning derom indkom til Styrelsen, en Konkurrence fandt ikke Sted af nogen Art, Steenstrup maatte betragtes som »selvskreven« til denne Plads.«

Selskabet var naturligvis ganske enig med direktionen om forudsætningerne for modtagelsen, og i mødet den 27. januar 1899 besluttede det at udtale sin tak til Carlsbergfondets direktion for den i mere end een forstand overordentlig værdifulde gave.

Siden opsætningen af maleriet har det nogle få gange været fjernet fra sin plads. Allerede i december 1899 ansøgte komiteen for Danmarks deltagelse i verdensudstillingen i Paris i året 1900, for hvis kunstafdeling Krøyer var formand, om tilladelse til at låne billedet til udstillingen, idet det måtte betragtes som det største monumentale maleri, der var udført i Danmark i det sidste tiår, og denne tilladelse blev givet. I 1901, da maleriet var kommet tilbage fra Paris, var det i januar—februar forsøgsvis opsat på endevæggen i et andet lokale i selskabet, den naturvidenskabelig-matematiske klasses værelse. Men efter en af præsidenten, professor Julius Thomsen, indledt forhandling om den endelige placering blev maleriet i februar flyttet tilbage til »den for dette bestemte plads«. Allerede i januar 1898 havde præsidenten i øvrigt gjort opmærksom på, at det lokale, hvori maleriet skulle anbringes, formentlig ville blive langt hyggeligere, hvis billedet blev anbragt på endevæggen — ved blænding af et vindue — i stedet for skævt på en sidevæg i lokalet.

I efteråret 1929 var maleriet udlånt til »Det danske kunststævne« i Forum i København. Under den anden verdenskrig fandtes det efterhånden uforsvarligt at lade det store lærred blive på sin plads, og i sammenrullet tilstand blev det i sommeren 1944 ført bort fra byen. Straks efter krigens afslutning blev maleriet atter bragt på plads. Endelig blev det i december 1948 ført til Statens museum for kunst for fotografiering til den i selskabets jubilæumsskrift bd. II optagne farvereproduktion.

M. CL. GERTZ

EDV. HOLM

I anledning af P. S. Krøyers død den 21. november 1909 var Videnskabernes Selskab af udstillingskomiteen på Charlottenborg indbudt til at lade sig repræsentere ved præsidenten, klasseformændene, sekretæren og 10 andre medlemmer ved den på Charlottenborg afholdte sørgefest den 4. december. Til stede af medlemmerne var professorerne Fr. Buhl, C. Christiansen, Kr. Erslev, J. L. Heiberg, H. Høffding, C. J. Salomonsen (universitetets rektor), Joh. Steenstrup, Vilh. Thomsen og L. F. A. Wimmer. Professor Chr. Blache, udstillingskomiteens formand, talte om Krøyers store betydning for Charlottenborgudstillingerne.

Hovedtalen holdtes af professor Harald Høffding, der bl. a. udtalte:¹

»Der er et andet Erindringsbillede af Krøyer, som ofte har skudt sig frem for mig i disse Dage. For omtrent tolv Aar siden overværede han stadigt Videnskabernes Selskabs Møder for at gøre Forstudier til sit bekendte Maleri. Siddende bag Tavlen gjorde han Skitser til Ordningen af Billedet, eller til enkelte af Skikkelserne. Opmærksomheden forlod ofte det videnskabelige Foredrag ved et Blik paa de klare, skarpt iagttagende Øjne, der fra Skjuleet rettede sig mod Forsamlingen eller en enkelt i denne. I det Billede, der saaledes blev til, godtgjorde sig hans store Evne til Grup-

¹ »Illustr. Tidende«, 19. dec. 1909, s. 149—50.

pering saavel som til Karakteristik af de enkelte Individier. Han følte Glæde ved Typernes Forskellighed og søgte at udhæve den ved skarp Betoning af en eller anden særlig Ejendommelighed hos de enkelte. Gennem denne Udhæven blev der større Indholdsfylde i Billedet. Man har ofte ment, at han nærmede sig til Karikaturen ved denne stærke Fremhæven af enkelte Træk. Langt snarere udsprang denne dog af en Interesse for de særegne Ejendommeligheder og af Iver for at undgaa Gentagelse og Ensformighed. Han sagde endog til mig i Spøg, at han som Kontrast til de mange opmærksomme og lyttende Ansigter ved Foredraget kunde have Lyst til at have en, der sad og sov; men der kunde naturligvis ingen Model findes dertil¹. Undertiden kunde han tage fejl i sin Slutning fra Fysiognomi til Karakter. Der var et Medlem, hvem han i en Samtale, jeg havde med ham, betegnede som en Vikingenatur, hvad den skikkelige Mand var saare langt fra at være, som Krøyer ogsaa ved nærmere Bekendtskab opdagede.

Der laa bag hans Stræben efter at faa de karakteristiske Ejendommeligheder frem en stor menneskelig Sympati, en Glæde ved Livets Fylde og Mangfoldighed ogsaa indenfor Menneskeheden. Og naar Samtalen drejede sig om fælles Venner kom der en elskelig Varme og Hjertelighed frem hos ham. Selv den, der kun enkelte Gange har mødt ham paa sin Vej, vil bevare Mindet om hans aabne, frejdige, kunstglade og vennesele Sind.«

Sørgefesten afsluttedes med professor Laur. Tuxens skildring af Krøyers kunstneriske udvikling.

I »Illustreret Tidende« for 19. december 1909, hvori Høffdings tale er trykt, findes et helsidesbillede af »Et møde i Videnskabernes Selskab« og et dobbeltsidesbillede fra højtideligheden efter tegning af Erik Henningsen, hvor Høffding står på talerstolen under Krøyers laurbærkransede selvportræt.

¹ I referatet fra sørgefesten skriver »Politiken« den 5. dec.: »Professor Høffding tillod sig her en lille respektfuld Anekdote om, hvorledes Krøyer, medens han malede dette Billede af den forhenværende Kronprins i de Visers Kreds, havde sagt, at han for Modsætningens Skyld gerne vilde have En, der sad og sov, paa Billedet. »Men i saadant Selskab kunde der selvfølgelig ikke findes nogen Model til En, der sad og sov«, sagde Professoren, mens et Smil gik over de alvorlige Tilhøreres ved Sørgefesten.«

EDV. HOLM?

HAR. HØFFDING

L. F. A. WIMMER?

O. TIDEM. CHRISTENSEN

K. PRYTZ

VILH. THOMSEN

H. G. ZEUTHEN

Ved mindefesten fremførtes en kantate, skrevet af L. C. Nielsen med musik af Carl Nielsen.

I anledning af Krøyers død var det store maleri i dagene 6.—8. december 1909 offentlig udstillet i selskabets lokaler i tre timer daglig, og omkring 4000 personer benyttede denne lejlighed til at se det¹.

I dagene 18. november—4. december 1951 var maleriet atter udstillet i tilknytning til mindeudstillingen på Charlottenborg i anledning af 100-året for Krøyers fødsel. Maleriet var da netop opsat på sin nye plads i selskabets mødesal, hvor det blev set af ca. 3300 personer.

Ved kontrakt af 25. november 1897 med Krøyer fik kunsthandler Vilhelm Tryde på visse betingelser overdraget rettigheden til at lade fremstille en fotogravure af maleriet. Denne gengivelse udførtes af Meisenbach, Riffarth & Co. i Berlin, en af Tysklands — og Europas — førende kunstreproduktionsanstalter, der også havde udført en fotogravure af Krøyers børsbillede. Det første oplag fastsattes til 170 eksemplarer, hvoraf Krøyer betingede sig selv 60 og dagspressen 10 eksemplarer, medens de resterende skulle udbydes til salg. Til juleaften 1898 udsendte Krøyer et signeret eksemplar af fotogravuren (35 × 69,5 cm.) til hvert af de portrætterede medlemmer, og selskabet sendte en takkeskrivelse herfor². Efter præsidentens ønske blev et eksemplar i april 1899 sendt til kong Christian IX. Et nyt oplag på 100 eksemplarer fremstilledes 1921 af Trydes kunsthandel; men ved kunsthandelens ophør i 1938 blev restoplaget samt originalfotografiet, kobberpladen og forlagsrettigheden efter kontrakt købt af selskabet. Efter overenskomst med Krøyers datter, fru Vibeke Krøyer, fik selskabet i december 1948 endelig overdraget den fuldstændige ret til reproduktion af det store maleri.

Krøyers kunst har i tidens løb været stærkt diskuteret, og vidt forskellige synspunkter har givet sig udtryk ved vurderingen deraf. I sin storhedstid stod Krøyer som den førende kunstner, der skabte et gennembrud i dansk malerkunst, både ved emnevalg og i den tekniske behandling af farverne. Men om varigheden af hans betydning under ændrede tidsforhold har meningerne været stærkt delt.

Også maleriet af Videnskabernes Selskab er naturligvis inddraget i vurderingen af Krøyers kunstform, og her skal anføres nogle af de udtalelser, der til forskellig tid er faldet derom fra kunstfæller og kritikere.

¹ »Politiken« skriver torsdag den 9. december: »Krøyers Billede fra Videnskabernes Selskab har øvet stigende Tiltrækning. I Tirsdags var Besøget oppe paa 1400; igaar, den sidste Dag, langt større [2200]. Folk var kendeligt imponerede af det store Lærred med de mange Portrætter; men det er aabenbart, at vor Videnskabs Heroer ikke hører til Gadens kendteste Ansigter, og tilfældige Ligheder gav jævnlig Anledning til Forvekslinger som mellem professor Edv. Holm og afd. Admiral Jöhnke. Nogle Besøgende var lidt skuffede over, at Krøyer ikke har anbragt sig selv paa dette Billede. »Han plejer jo ellers altid at staa i et Hjørne«, sagde Damerne.«

² En del takkebreve og kort fra medlemmerne findes blandt de af Krøyer modtagne breve i den Hirschsprungske samlings arkiv.

H. G. ZEUTHEN

J. A. FRIDERICIA

J. H. CHIEVITZ?

C. F. PECHÛLE

J. KJELDAHL

Kunsthistorikeren Emil Hannover skriver samtidig med maleriets fremkomst:¹

»Skønt dette Billed i Kraft af dets Indhold ikke kan være af dem, der øver Trolddomsmagt over Ens Sind, griber og betager det En, som enhver stor Bedrift. Det er Krøyers største; det er en af de største, vor Malerkunst overhovedet har at opvise. Det gør det af med alle Tvivl om, at Krøyer ikke skulde være vedbleven at være den omfangsrigeste maleriske Begavelse, vi har. Der er ikke alene ingen her hjemme, som kunde gøre ham dette Arbejde efter; der findes i hele Verden i Øjeblikket næppe den, der kunde have gjort dets Lige.«

Og videre siger Hannover:²

»Som malerisk Helhed betragtet er Billedet lykkedes udmærket for Krøyer. Det har ikke sin Styrke i Enkelthederne; mange af disse viser sig paa nærmeste Hold at være temmelig løse i Formen; ikke alle er lige smukke i Farven; de forgyldte Armstager endog næsten uskønne i Behandlingen. Men det har sin Styrke i den Enhed, til hvilken alle dets Toner er samlede. Det kunstige Lys er mange Gange malet mere poetisk og mere dramatisk. Det er aldrig malet med større Troværdighed. Det forholder sig med Billedets Kolorit ganske paa samme Maade som med dets Komposition: den tilfredsstillende Fordringerne til det naturlige ved at være sand og Fordringerne til det kunstneriske ved at være smuk.

. . . Det store Billed er alt i alt værdigt det store Ord: et Mesterværk.«

¹ »Tilskueren« XVI, 1899, s. 125.

² Sammesteds s. 128.

I anmeldelsen af forårsudstillingerne 1898, da det store maleri var udstillet på Charlottenborg og den færdiggjorte skitse på den frie udstilling, giver kunsthistorikeren, dr. Francis Beckett, de to malerier en udførlig omtale:¹

»De maleriske Opgaver, Krøyer har faaet i de sidste Aar, er af snævrere Art; de svarer til de Opgaver, som de borgerlige Korporationer i Holland stillede Malerne, og hvis Løsninger er Doelen- og Regentstykkerne; »Regenterne« i Krøyers store

EUG. WARMING

Billede i Aar er de danske Videnskabsmænd, som har den Ære at være Medlemmer af Videnskaberne Selskab. Hvis Billedet skulde forestille en eller anden epokegørende Meddelelse, der fremsættes i Videnskaberne Selskab, var Opgaven bleven en anden, mindre dagligdags, betydningsfuldere om man vil, men saa havde Krøyer maaske heller ikke været Mand for at løse den. Saa langt fra Vermehren Krøyers videre Udvikling end har ført ham, er der dog stadig enkelte Berøringspunkter mellem Læreren og Eleven. Som Vermehren, har Krøyer den største Vanskelighed ved at opfinde noget uden om sine Figurer, en Historie, de illustrerer. Naar Vermehren er ubetydelig, er det naar han prøver paa at lade sine Billeder fortælle, men han er betydeligst, naar han ret fordyber sig i en Enkeltfigur; den gamle siddende Bondekone

i »Reservesoldatens Afsked«, Faarehyrden paa Heden og nu i Aar den blonde, spillende unge Pige er Eksempler paa Kunstnerens indtrængende Karakteristik. Paa lignende Maade er Krøyer størst som Skildrer, ringest som Fortæller; det store Billede, som Kunstneren kaldte »Hip, hip, Hurrah!« var hverken mer eller mindre end et sandt Udhængsskilt for malerisk Dygtighed.

Hvad der først imponerer ved Krøyers Billede i Aar er den overordentlig lykkelige og fuldstændig naturlige Komposition. Idet Japetus Steenstrup henne til Højre ved den sorte Tavle giver sine Meddelelser, drejes alle Hoveder lyttende hen imod ham, og alle Medlemmernes Ansigter viser sig for Maleren og Beskueren. I Børsbilledet var der den Mangel, at Figurerne faldt fra hinanden i Grupper og Enkeltfigurer; man savnede et Brændpunkt. Her er der et saadant. Om Figurerne end ikke holdes i Spænding, holdes de i hvert Fald i Aande ved, hvad der meddeles. Der er ikke kastet nogen Brand ind i Forsamlingen, men vel en Gnist, der giver Genskin, stærkere og svagere, i alles Ansigter.

Kunstnerens Studier og Skitser paa den frie Udstilling viser, at denne kloge, virkningsfulde og vel betænkte Komposition fra første Færd har staaet klar for ham; den lille mesterlige Studie af Selskabets Mødesal med Lyset over det ensomme grønne

¹ »Fra Foraarsudstillingerne« i »Kunstbladet« 1898, red. af Emil Hannover, s. 127—54.

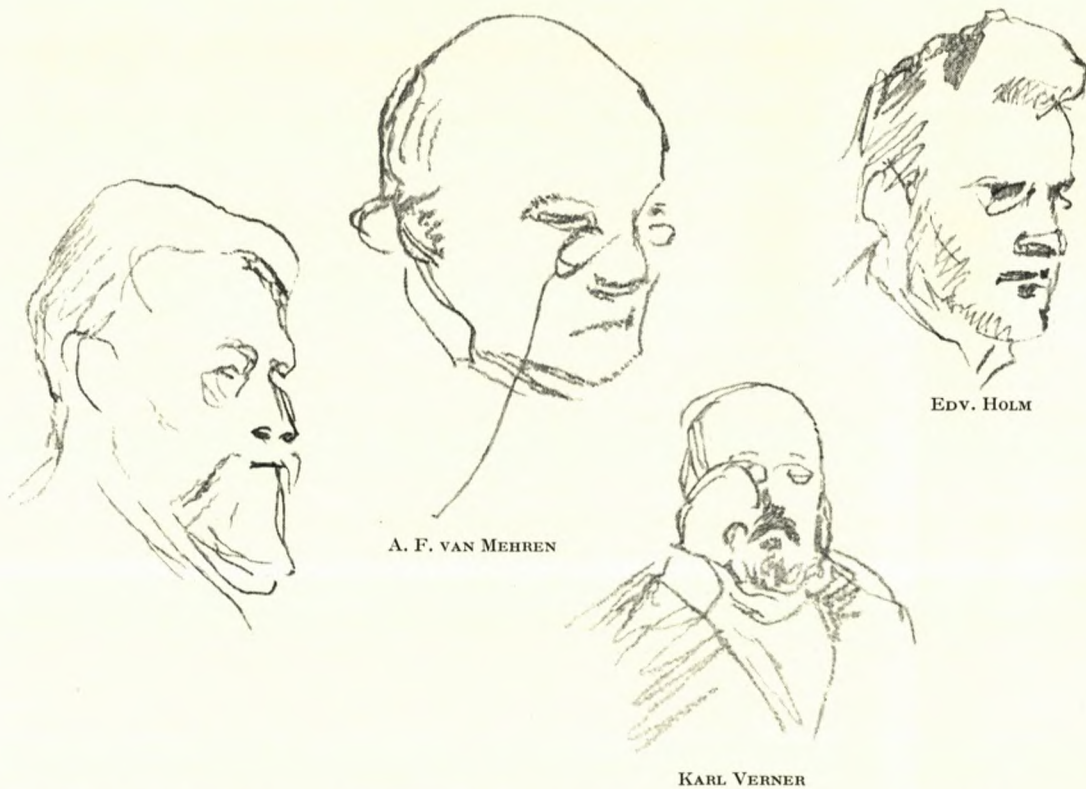
Bord, der omsluttet af de stive, gyldenlædersbetrukne Stole og de mørke Baggrunds-tapeter, viser ogsaa, at Kunstneren straks har vidst at anslaa den let højtidelige Tone, der er kommen til at klinge som et sagte Akkompagnement igennem det store Billede, men den er næsten uørlig i Studien med Portrætfigurerne, som Hr. Hirschsprung har sikret sig; den brune og sorte Farve, uden Blødhed, vidner endnu om friske Indtryk fra Velasquez, eller hvad den udmærkede Kunstner hedder, som har malet det Portræt af Alessandro del Borro i Berlinermuseet, Krøyer har kopieret. Først i den lille Skitse, betegnet 6. Novbr. 97, er atter det bløde, grønlig Lys antydet, i hvilket det store Billede er badet, og som giver Figurerne et hemmelighedsfuldt levende Præg.

Krøyer kan lide i sine Portrætfigurer, sikkert mere til sin egen Fornøjelse end til egentlig Glæde for de Portrætere, at forfølge og variere et enkelt Udtryk. I Billedet fra Ny Carlsberg var der gode Iagttagelser af, hvorledes Mennesker keder sig med Anstand; Børsbilledet var en ret drilsk Studie over Mennesker, der poserer, og en Efterklang af denne Poseren sporedes endnu i Drachmanns Portræt, medens Schandorphs Billede var den friskest mulige Gengivelse af Latteren. Her i Billedet af Videnskabernes Selskab er det Menneskers forskellige Maader at lytte paa, som har været Genstand for Kunstnerens Studium; navnlig ét Profilhoved, med Øret ligesom lagt tilbage og med det enfoldige Præg Hovedet faar, idet Munden uvilkaarlig aabnes, er taget lige paa Kornet; men der er ogsaa finere Iagttagelser; man ser Hovedet lytte saaledes som Den gør det, der gerne udvider sine Kundskaber ind over et fremmed Omraade, og Fagmandens Udtryk af at følge godt med og passe skarpt paa, eller Dens Udtryk, som gerne hører efter en god gammel Vens Udtalelser om en Sag. Og der er Udtryk for en ejendommelig glubsk og ostentativ Lytten, andre Hoveder, som viser, at Opmærksomheden begynder at fanges, høflig, formel, hovmodig, overlegen, naiv Lytten, Udtryk for tung eller letvakt Skepsis og elskværdig Anerkendelse, — den rigeste Sum af Iagttagelser over et enkelt menneskeligt Udtryk, som den danske Malerkunst nogensinde har samlet indenfor en enkelt Ramme.

En anden af Billedets gode Egenskaber er dets Hjemlighed. Krøyers tidligere store Gruppebilleder, baade Interiøret fra Glyptotheket og den franske Udstillingskomité, havde et vist internationalt Præg, og man vægrede sig ved at tro, at det virkelig var danske Handelsmænd, der færdedes i den københavnske Børssal. De saa mere ud som kom de fra Zolas L'argent, end fra Bredgade og Omegn. Det er ikke blot i Billedet i Aar de enkelte Medlemmers Maade at være paa, der er saa umiskendelig hjemlig, men hele Tonen. Hvor uden for Danmark finder man et kgl. Videnskabernes Selskab saa tvangløst og lidet højtideligt? I Krøyers Fremstilling tager Mødet sig jo

EUG. WARMING

ud som lidt af en Familjesammenkomst, i hvert Fald som en Forsamling af Mennesker, der er godt sammenstemte; alligevel er der i Billedet en Festivitas, som synes at vidne om, at Kunstneren, selv Søn af en Videnskabsmand, er mødt til sin Opgave med mere Varme og lidt mere Pietet end sædvanlig.

Den næste Opgave, der stilles Krøyer, burde være til det nye Raadhus at male et stort Gruppebillede af vor Borgerrepræsentation i den gamle Raadhussal.«

Nogle år senere havde dr. Francis Beckett atter lejlighed til at omtale Krøyers kunst og dermed også maleriet af Videnskabernes Selskab.¹

». . . En anden Ting er at bemærke ved Krøyers Kunst. De Opgaver, der i den sidste Menneskealder maa formodes at være stillede Kunstneren indvendig fra, fra hans egen Følelse rent ud sagt, er faldet paafaldende tomme ud. Det Gemyt, der ellers raader i dansk Kunst, og som kaster Kærlighedens Kaabe over Uformuenhed, findes ikke i Krøyers Kunst. Den har ikke synderlig Varme eller Inderlighed. De Opgaver derimod, der er stillet Kunstneren udvendig fra, har han løst som en Mand, og jo betydningsfuldere Opgaven har været, des betydeligere er ogsaa Løsningen blevet. I Billedet »En Aften paa Ny Carlsberg« var der gode Enkeltheder, men ogsaa kun

¹ »Det nye Aarhundrede« II, 1905, s. 717—27.

Enkeltheder; Billedet falder fra hinanden i saadanne. I »Den franske Komité« var Lysvirkningen mesterlig givet, men man bevarer kun ganske faa Figurer i sin Erindring. Børsbilledet var noget svagt i Kompositionen, og det kan vist ikke nægtes, at Kunstnerens Malice her var større, end Emnet egenlig krævede. Man fik løjerlige — og sikkert forvrængede — Forestillinger om Børsens ledende Mænd.

Lykkelig som Komposition, lykkeligt i den maleriske Gengivelse af Lysvirkningen, der meddeler den gammeldags fornemme, tapetbehængte Sal og de mange Mennesker en egen Festivitets, lykkeligt endelig ogsaa i ikonografisk Henseende var det store Billede af Videnskabernes Selskab. Se blot, hvorledes alle disse mange Mennesker har faaet Plads i det ikke store Rum; om det grønne Bord er slynget en indre Kres, derover løfter sig amfiteatralsk den ydre Kres af staaende Skikkelser, og foran brydes Kresen — som med en let og høflig Haandbevægelse — saaledes at Selskabets Ærespræsident og de højt ansete Videnskabsmænd, der sidder ham nærmest, fremhæves og sættes i Ramme uden at skydes i Forgrunden. Og saa drages der fra Kresenes Periferier en Mængde Skraalinier hen tilhøjre, hvor de samles i et Brændepunkt, den staaende Japetus Steenstrup, der taler og forklarer. Det er ikke og skal heller ikke være en epokegørende Meddelelse — en Bombe, der springer, som i Leonardos Nadverbillede — men det er noget, som er vel værd at høre, og Billedet indeholder en Rigdom af Iagttagelser over Emnet: Menneskers forskellige Maade at lytte paa.«

Ved Krøyers død fremkom i dagspressen, især i »Politiken«, en række udtalelser om hans personlighed og kunst.

Således skriver maleren og kunstanmelderen Nicolaus Lützhöft:¹

»Han skal staa for vor Erindring som den unge, altid skabende, altid glade Maler. Som den, der kendte sit Talents store Rækkevidde, som vidste, hvor beundret og fejret han var, og som dog beholdt sit bløde, elskværdige Gemyt, der ikke var skabt til Modgang, Sygdom eller Alder. Det var en Lykke for denne Kunstens Udvalgte, at han ikke skulde opleve Nedgangstidens lange Dæmring, de svigtende Evners kolde Vintertid.«

¹ »Politiken« 21. nov. 1909.

ADAM PAULSEN

J. E. V. BOAS

JUL. THOMSEN

Den følgende dag fulgte en kronik »Ved Krøyers Død«, hvori Emil Hannover bl. a. skriver:¹

»Han karakteriserede ogsaa i de store Gruppebilleder fremmede Mennesker yderst lignende og livfuldt, ofte med et Stænk af Ironi, oftest dog blot med en overordentlig vaagen Opmærksomhed for de Paagældenes Ejendommeligheder i Væsen. Men hvad han derom havde at sige, var dog altid mere som en flygtig — oftest iøvrigt aandrig og træffende — Tilføjelse til det, hvorom han egentlig vilde tale. Og det egentlige for Krøyer, det var altid den maleriske Side af Sagen. Om det var Ting eller Mennesker, han malede, interesserede ham mindre; han saa det altsammen mere eller mindre fortonet i den øjeblikkelige atmosfæriske Totalvirkning. . . . Og fattedes der Opgaven malerisk Tiltrækning, var Krøyer som Regel Mand for at tilføre den en saadan. Saaledes i »Den franske Udstillingskomité« Brydningerne mellem Dagslyset og Lampe-lyset, i »Videnskabernes Selskab« Halvlyset fra Stearinkærterne i Kandelabrene. Kun med Børsherrerne vidste Krøyer intet at stille op, og derfor blev »Børsbilledet«, malerisk set, det mindst interessante i denne imponerende Række, medens det til Gengæld portrætmæssig set vel nok blev det mest solide og faste.«

Også Georg Brandes meddelte en kronik »Søren Krøyer«², der i øvrigt medførte en skarp indsigelse fra Karl Madsen og et besk svar fra Brandes i en artikel »Den nationale Form for Livsglæde« (den danske skadefryd).

¹ »Politiken« 22. nov. 1909.

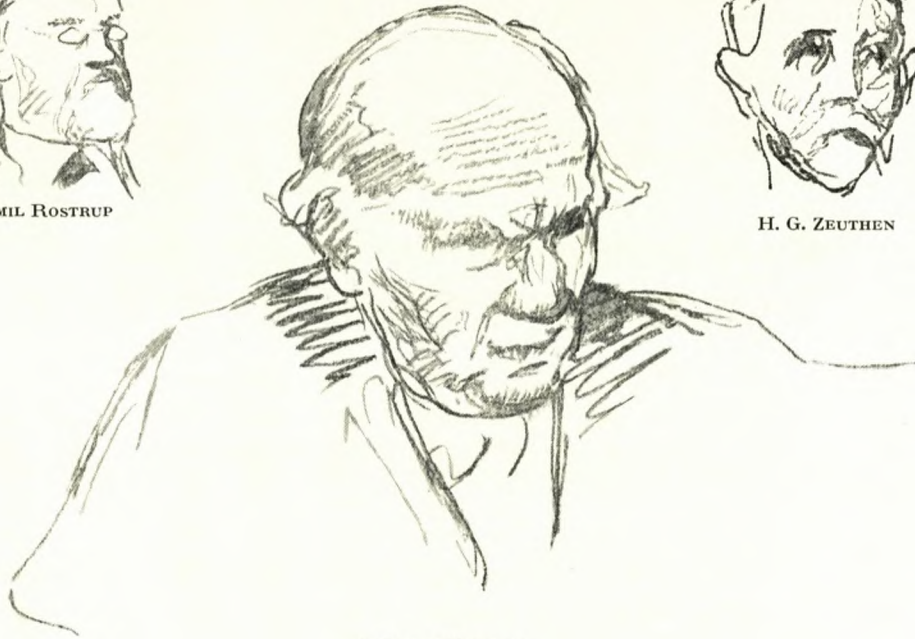
² »Politiken« 24. nov. 1909.

EMIL ROSTRUP

H. G. ZEUTHEN

A. F. VAN MEHREN

Som talsmand for den voksende kritik af Krøyers kunstform, især som den udviklede sig i hans senere år, udtaler kunsthistorikeren Vilhelm Wanscher i en artikel »P. S. Krøyer« i anledning af Krøyerudstillingen 1905 på Charlottenborg følgende:¹

»Krøyer har malet adskillige Billeder, som ingen andre foreløbig kunde have malet, fordi det vilde overstige deres Kræfter; men derfor har disse Billeder dog ikke alle nogen virkelig Kunstværdi, fordi de ikke fra Tegningens Side eller fra Kompositionens og Farvernes virker tilstrækkelig monumentalt i Forhold til den Masse af Personer, der er anbragt i dem. Jeg tænker f. Ex. paa det berømte »Børsbillede« og »Videnskabernes Selskab«, der vakte stor Begejstring ved deres Fremkomst, men neppe vil kunne bevare Interessen (ligesom de gamle Bataljebilleder fra Napoleonstiden). Derfor vil man maaske efterhaanden se med adskillig Kritik paa Krøyers Produktion som Helhed.«

En anden vurdering giver Krøyers nære kunstfælle Lauritz Tuxen udtryk for i artiklen »P. S. Krøyer. Nogle Betragtninger i Anledning af Krøyer-Udstillingen« (Charlottenborg 1910), hvori han bl. a. skriver:²

¹ »Ord och Bild« 1906, hefte 4, s. 204, Stockholm 1906.

² »Gads Danske Magazin« nov. 1910, s. 74.

»Den mandige Evne til sand og klar Karakteristik bevarer han til det Sidste, gennem Stovværker, som Gruppebilledet af Videnskabernes Selskab, indtil Selvportrættet, malet et halvt Aar før hans Død. . . .

Han stod som Høvdingen blandt sine Fagfæller og kan roligt imødesee Historiens Dom. Hans Kunst hviler paa Sandhed.«

Som årene gik, faldt støvet over Krøyers og hans samtidiges kunst. Helt nye kunstformer kom frem, der holdt sig i kortere eller længere tid. Kun ved særlige lejligheder, retrospektive mindeudstillinger o. l., blev offentlighedens opmærksomhed atter rettet mod den kunst, der i sin tid betød et nationalt gennembrud og en rehabilitering efter en tidligere nedgangsperiode.

For P. S. Krøyers vedkommende frembød en sådan lejlighed sig i 100-året 1951 for hans fødsel, da der, som tidligere nævnt, på Charlottenborg udstilledes en lang række af hans kunstværker og forstudier dertil, medens hans største maleri »Et møde i Videnskabernes Selskab« var tilgængeligt i dets naturlige omgivelser, selskabets mødelokaler.

Med spændt forventning imødeså man, hvorledes offentligheden og kunstkritikken efter de mange års forløb ville vurdere Krøyers kunst. Her skal kun nævnes et par eksempler, et om synet på Krøyers kunstform i almindelighed og et om selskabets store maleri.

Museumsdirektør Sigurd Schultz skriver i anledning af udstillingen:¹

»Den kunstneriske Udvikling fjernede sig endnu mere fra Krøyers Maleri end den havde gjort allerede i de to sidste Decennier af hans Levetid. Vi oplevede Ekspresionisme, Kubisme, Surrealisme, abstrakt Kunst og mange andre mærkelige Udslag af kunstnerisk Søgen. Imens fik Krøyers Ry Lov til at passe sig selv. Det betød, at Lyset blegnede i hans Billeder, og den Glans, der stod om hans Personlighed, medens han endnu levede, faldede bort. Endnu ved den danske Udstilling i Jeu de Paume i Paris 1928, det fornemste Udvalg af dansk Malerkunst, der endnu har været vist i Udlandet, interesserede Franskmandene sig for hans blaa Sommeraften-Billeder (»l'heure bleu«). Fra Norge og Sverige lød der Advarsler mod den Letsindighed, hvormed man fra dansk Side oversaa Krøyer. Men de gjorde intet Indtryk, vi hørte dem ikke, vi søgte helt andre Veje og saa ikke tilbage.«

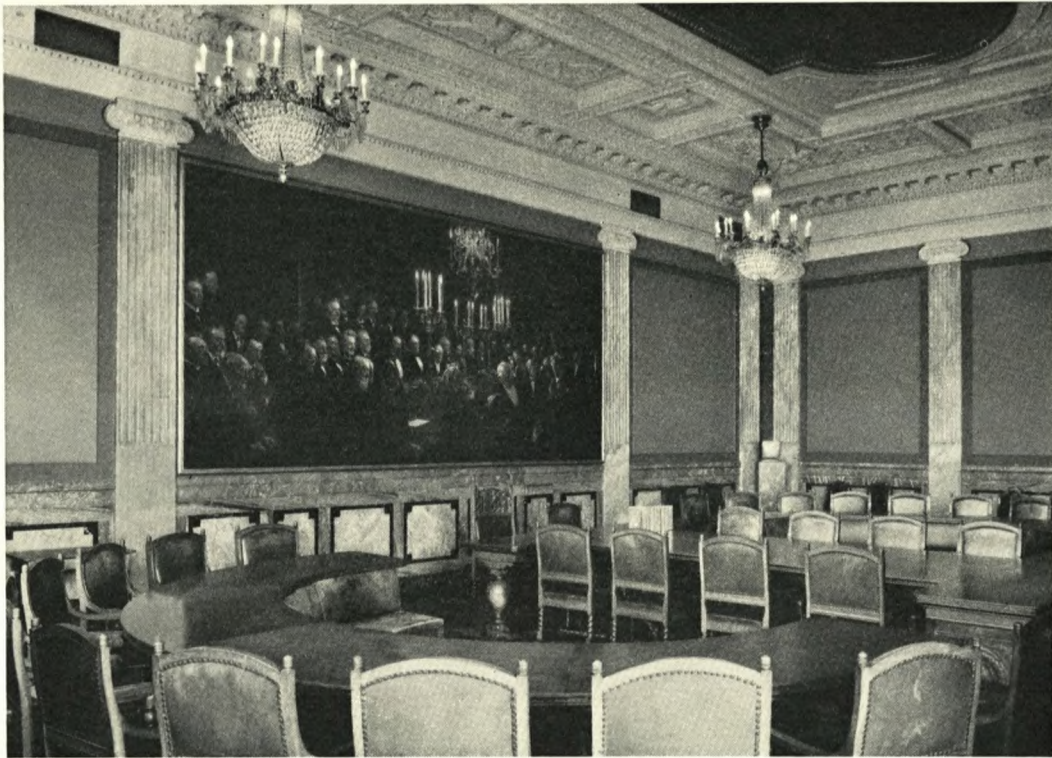
I en følgende artikel i samme anledning skriver Schultz:²

»Vi kommer dog ikke uden om den Kendsgerning, at Farven ikke eksisterede for Krøyers Generation som Farve paa den Maade, som den gør for os. De malede heller ikke Lys i impressionistisk Forstand, som malerisk Funktion, saaledes som vi kender det — de gav snarere en Illusion om Lyset.

Over for den berømte Portrætkomposition af Komiteen for den franske Kunstudstilling i København (1888) føler vi, at den veltrufne ydre Portrætlighed, som hen-

¹ »Nationaltidende« 16. nov. 1951.

² »Nationaltidende« 18. nov. 1951.

Selskabets mødesal. Fot. 1954

RADING

rykkede Samtiden, ikke mere interesserer os som kunstnerisk Motiv. Rummet interesserer os ikke mere som perspektivisk Konstruktion, Lyset ikke som illuderende Gengivelse, til Trods for den overlegne synsmæssige Funktion og tekniske Kunnen, hvormed Krøyer har gjort Rede for Blandingen af Lampelys og Dagslys set mod Aftenhimmels følelsesbetonede, bløde Kolorit.«

Og professor Chr. Elling udtaler følgende om »Et møde i Videnskabernes Selskab«:¹

»Vender vi os fra Sirenernes Kyst mod Krøyers Værksted i København, genfinder vi med Lettelse den store Kunstner ved Arbejdet. Portrætterne ogsaa fra hans sene Tid sikrer ham en længere varende Navnkundighed. Der kan rettes Indvendinger mod Kompositionen af det mægtige Maleri: Et Møde i Videnskabernes Selskab (1895—98) — paa en Maade er den for udspekuleret, for behændigt sammenstillet, alle de Lærde underordnes Taleren i en Disciplin, der er en Kende forstemmende, men ellers har Værket sandelig Krav paa den oprigtigste Beundring, baade som Interiør i kunstigt Lys og som Portrætgruppe. En meget stor Bedrift i dansk Malerkunst, inden for sin Art nok den største. Kaldet for dette Tribunal af kloge og maleriske

¹ »Berl. Tidende Aften« 20. nov. 1951.

Hoveder rejste Krøyer sig i sin Vælde. Her vil man forlade ham. Gjort af en Konges Stof blev han en Hersker, uantastelig, naar Verden gjorde ham Porten høj og Døren vid.«

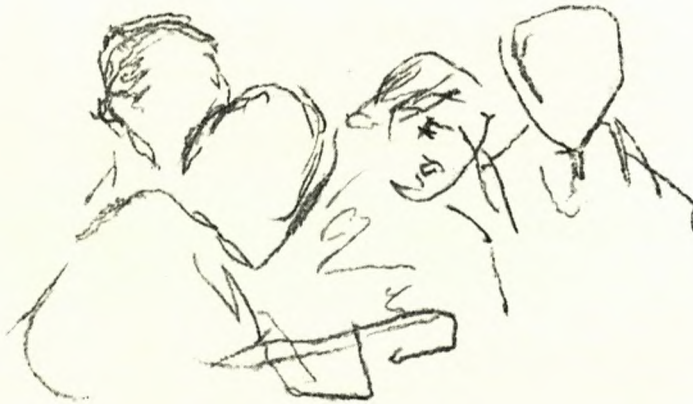
P. S. Krøyers maleri »Et møde i Videnskabernes Selskab« er nu fortidigt, idet alle de portrætterede i årenes løb er afgået ved døden. Der kan imidlertid næppe være tvivl om, at Krøyers mesterværk fra den naturlige og værdige plads i Videnskabernes Selskabs nuværende mødesal, hvortil det netop i 100-året for kunstnerens fødsel er overført, i fremtiden vil tale sit eget sprog til de generationer af forskere, der mødes i denne sal.

»Og staar vi for hans Manddoms største Værker,
hvor han har fæstnet, stort, sin Samtids Mænd,
da møder vi hans Mesterskab igen
og ser, hvor hvast og sikkert han slog ned
med Blikkets Lyn i Linjespillet's Kaos
og greb det Udtryk just, som aabenbarer
en ufødt Fremtid, hvad ej Ord forklarer!«

Af L. C. Nielsens kantate ved sørgefesten for P. S. Krøyer.

Tryk og indbinding:
BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI A/S

Clicheer:
F. HENDRIKSENS REPRODUKTIONSATELIER
BERNHARD MIDDELBOES REPRODUKTIONSANSTALT
(Farvereproduktion)

Af den foregående tekst vil det fremgå, at P. S. Krøyer vel indledte sine studier til det store maleri i slutningen af 1895, men selve maleriet påbegyndtes først i foråret 1896 og afsluttedes i december 1897.

På den modstående farvereproduktion, der tidligere har været anvendt i selskabets jubilæumsskrift bd. II 1950, må teksten derfor rettelig være:

„ET MØDE I VIDENSKABERNES SELSKAB“

MALET 1896-97 AF P. S. KRØYER

„ET MØDE I VIDENSKABERNES SELSKAB“

MALET 1895-98 AF P. S. KRØYER

1 Professor <i>J. L. Heiberg</i>	10 Professor <i>J. H. Chievitz</i>	19 Dr. phil. <i>Herman Valentiner</i>	28 Professor <i>S. M. Jørgensen</i>	36 Generalmajor <i>Georg Zachariae</i>	45 Professor <i>Harald Krabbe</i>
2 Professor <i>K. Kroman</i>	11 Professor <i>C. Christiansen</i>	20 Professor <i>C. F. Lütken</i>	29 Professor <i>Eug. Warming</i>	37 Professor <i>Vilhelm Thomsen</i>	46 Lektor <i>Emil Rostrup</i>
3 Fabrikinspektør <i>Haldor Topsoe</i>	12 Sognepræst <i>H. F. Rørdam</i>	21 Professor <i>Karl Verner</i>	30 Professor <i>Ludvig F. A. Wimmer</i>	38 Lektor <i>O. G. Petersen</i>	47 Professor <i>Julius Lange</i>
4 Professor <i>M. Cl. Gertz</i>	13 Dr. phil. <i>Will. Sørensen</i>	22 Professor <i>Kristian Erslev</i>	31 Gehejmeetsraad <i>C. Goos</i>	39 Professor <i>Odin T. Christensen</i>	48 Professor <i>K. Prytz</i>
5 Professor <i>V. Fausboll</i>	14 Professor <i>Joh. Steenstrup</i>	23 <i>Hs. Kgl. Højhed Kronprinsen</i>	32 Nationalbankdir. <i>J. Nellemann</i>	40 Professor <i>H. G. Zeulhen</i>	49 Professor <i>Japetus Steenstrup</i>
6 Direktør <i>J. P. Gram</i>	15 Professor <i>Johan Lange</i>	24 Bibliotekar <i>J. A. Fridericia</i>	33 Overførster <i>P. E. Müller</i>	41 Rigsarkivar <i>A. D. Jørgensen</i>	50 Lektor <i>J. E. V. Boas</i>
7 Professor <i>Harald Hoffding</i>	16 Professor <i>Herman Møller</i>	25 Professor <i>Julius Thomsen</i>	34 Professor <i>A. F. van Mehren</i>	42 Professor <i>Emil Chr. Hansen</i>	51 Professor <i>T. N. Thiele</i>
8 Professor <i>C. J. Salomonsen</i>	17 Professor <i>Edvard Holm</i>	26 Professor <i>J. L. Ussing</i>	35 Best. af Meteor. Institut <i>Adam Paulsen</i>	43 Professor <i>Julius Petersen</i>	
9 Professor <i>Chr. Bohr</i>	18 Museumsinspektør <i>Fr. Meinert</i>	27 Observator <i>C. F. Pechüle</i>		44 Professor <i>J. Kjeldahl</i>	

Id: 1717

Forfatter: Lomholt, Asger

Titel: Et møde i Videnskabernes Selskab: P.S. Krøyers maleri og dets tilblivelse.

År: 1954

ISBN:

Serietitel: Særpublikationer

Serienr: SP 55

SerienFork: SP

Sprogkode: